

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS UN PSIHOĢIJAS FAKULTĀTE
PIEAUGUŠO PEDAGOĢISKĀS IZGLĪTĪBAS CENTRS

**PIRMIE SKOLOTĀJI LOGOPĒDI
SPECIĀLĀS PEDAGOĢIJAS ATTĪSTĪBAI
LATVIJĀ**

DIPLOMDARBS

Autore: Ligita Tarnapoviča

Stud. apl. Nr. It05009

Darba vadītāja: asoc. prof. Baiba Kaļķe

RĪGA 2009

ANOTĀCIJA

Diplomdarba temats „Pirmie skolotāji logopēdi speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā”. Darba mērķis ir izpētīt pirmo skolotāju logopēdu devumu speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā. Pētīšanas metodes - literatūras analīze, avotu analīze, intervijas. Diplomdarbam ir divas nodaļas. Pirmajā nodaļā, darba autore analizē personības veidošanās faktoros un izglītības ietekmi uz indivīda personības izaugsmi, un pirmās logopēdes Latvijā – personības speciālajā pedagoģijā. Otrajā nodaļā „1963. gada pirmā Latvijas logopēdu kvalifikācijas celšanas kursa absolventi” darba autore pēta pirmā Latvijas logopēdu kvalifikācijas celšanas kursu absolventu - Annas Baumanes, Judītes Lūses, Venerandas Galkina, Vairas Strautiņas, Astras Bāras un Noras Leščinskas dzīvesstāstus, pedagoģisko un zinātnisko darbību un analizē logopēdu devumu speciālās pedagoģijas attīstībā Latvijā.

Darba struktūra: 46 lpp., 27 bibliogrāfiskie nosaukumi, 5 pielikumi.

Atslēgvārdi: pirmie skolotāji logopēdi Latvijā, Anna Baumane, Judīte Lūse, Veneranda Galkina, Vaira Strautiņa, Astra Bāra, Nora Leščinska, logopēdija, speciālā pedagoģija.

Saturs

Ievads	5.
1. Pirmās logopēdes Latvijā – personības speciālajā pedagoģijā	8.
2. 1963.gada pirmā Latvijas logopēdu kvalifikācijas celšanas kursa absolventi	13.
2.1. Anna Baumanē	13.
2.2. Judīte Lūse	25.
2.3. Vaira Strautiņa	38.
2.4. Veneranda Galkina	40.
2.5. Astra Bāra	42.
2.6. Nora Leščinska	43.
Nobeigums	45.
Izmantotā literatūra un avoti	47.
Pielikumi	49.

Ievads

Mūsdienās skolotāji arvien biežāk saskaras ar runas problēmām bērniem dažādos vecuma posmos. Šīs problēmas bērniem traucē pilnvērtīgi apgūt mācību vielu un komunicēt savstarpēji, jo klases biedru neiecietība nereti traucē bērnam ar problēmām labi justies kolektīvā. Tāpēc liela nozīme šo bērnu runas spēju pozitīvai attīstībai ir skolotājam logopēdam, kas savlaicīgi diagnosticē problēmas un palīdz tās novērst. „Logopēdija – (gr. *logos* vārds, runa + *paideia* audzināšana, mācīšana) – zinātne par runas un valodas traucējumiem, par to profilaksi, atklāšanu un novērošanu ar speciāliem mācību līdzekļiem. Logopēdija pētī runas darbības traucējumu cēloņus, mehānismus, simptomus, gaitu un struktūru. Logopēdija ir speciālās pedagoģijas nozare. Tās struktūru veido pirmsskolas, skolas, pusaudžu un pieaugušo logopēdija.” (27, 48. lpp.)

Valodas traucējumi var izpausties runas tempa un runas ritma traucējumos (stostīšanās, pārāk ātra vai lēna runa), nepareizā skaņu izrunā jeb šļupstēšanā, agramatismā, balss traucējumos, fonemātiskās analīzes traucējumos. Valodas traucējumus rada dažādas anomālijas (augstas aukslējas, īsa mēles saitīte, nepareizs sakodiens, aukslēju šķēlums), organiskas izmaiņas galvas smadzenēs (no asinsizplūdumiem, no dažādām galvas traumām). Ar logopēdiskajām metodēm novērš ne tikai valodas, bet arī sekundāros psihiskos traucējumus. (18, 416. lpp.)

Lai mūsdienu skolotāji logopēdi varētu veiksmīgi strādāt un viņiem būtu iespēja savā darbā izmantot metodes, kas piemērotas latviešu valodas sarežģītajam skanējumam, lielu ieguldījumu ir devušas pirmās latviešu skolotājas logopēdes, kuras savu mūža darbu ir veltījušas logopēdijas attīstībai Latvijā.

Latvijā par logopēdiju sāka interesēties 20. gadsimta 30. gadu beigās. Par patstāvīgu nozari logopēdija sāka veidoties 19. gadsimta 2. pusē. (17, 226. lpp.) 1953. gadā tika noorganizēti pirmie skolu logopēdu punkti Rīgā un Daugavpilī. 1966. gadā Latvijā bija jau 17 skolu logopēdiskie punkti – Rīgā, Daugavpilī, Liepājā, Ogrē, Jūrmalā un Ventspilī, speciālās klases bērniem ar smagiem valodas traucējumiem – Rīgā un Valmierā. Rīgas 6. poliklīnikā tika atvērta runas un dzirdes kabinets. (18, 416. lpp.)

Laikam ritot, pirmo skolotāju logopēdu paaudzi nomaina viņu skolēni un jaunie logopēdi, kas šo izglītību ieguvuši studējot, bet pirmo skolotāju logopēdu profesionālās zināšanas nav pienācīgi dokumentētas un apkopotas. Mūsdienu ekonomiskajā situācijā zinātniskā literatūra nespēj sevi atpelnīt, un tāpēc šo cilvēku mūža darbs visbiežāk paliek tikai viņu pierakstu formā un viņu skolēnu atmiņās, un mācību procesu pierakstos.

Anna Baumanē, Judīte Lūse, Veneranda Galkina, Vaira Strautiņa, Astra Bāra un Nora Leščinska ir vienas no tām skolotājām logopēdēm, kuras 1961. gadā tika uzņemtas Liepājas Pedagoģiskajā institūtā neklātienēs nodaļā Rīgā. (14, 105. lpp.)

„Šie kursi aizsākās pēc toreizējās Liepājas Pedagoģiskā institūta Pedagoģijas katedras vadītājas Larisas Volkovas iniciatīvas 1961. gadā Rīgā nodibināja logopēdijas divgadīgas studijas, kuras finansēja Liepājas Pedagoģiskais institūts un kuras darbojās Medicīnas institūtā. Rīgā topošās logopēdes sastapās ar vēl vienu lielu personību. Tā bija logopēde Elfrīda Lauva. Viņa tagad ir nepelnīti aizmirsta, bet pirmajos Logopēdu kvalifikācijas celšanasursos viņas zināšanas bija ļoti nozīmīgas jaunaļiem skolotāļiem logopēdiem. Padomju laikos iegūt atzinību un veikt zinātniskās publikācijas viņai traucēja tas, ka ģimene bija represēta.” (9)

Šos kursus 1963. gadā beidza 15 skolotāji ar augstāko pedagoģisko izglītību latviešu valodā un literatūrā, saņemot skolotāja logopēda kvalifikāciju. (skat. 1. pielikumā)

Jāpiebilst, ka 1963. gada absolventes – Anna Baumanē, Judīte Lūse, Veneranda Galkina, Vaira Strautiņa, Astra Bāra un Nora Leščinska - cenšas nodot savu pieredzi jaunaļiem logopēdiem, rakstot un izdodot grāmatas un metodiskos materiālus.

Tematu „Pirmie skolotāji logopēdi speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā” autore izvēlēļās tāpēc, ka par šiem cilvēkiem, kas ir devuši lielu ieguldījumu Latvijas logopēdijas zinātnes attīstībā, ir ļoti maz apkopotu ziņu.

Temats

Pirmie skolotāji logopēdi speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā.

Pētījuma objekts

Personību dzīves darbība.

Pētījuma priekšmets

Pirmo skolotāju logopēdu ieguldījums speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā.

Pētījuma mērķis

Izpētīt pirmo skolotāju logopēdu devumu speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā.

Pētījuma jautājums

Kāds ir pirmo skolotāju logopēdu ieguldījums speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā?

Pētījuma uzdevumi

1. Savākt un analizēt informāciju, iespiestos materiālus un dokumentus, kas saistīti ar pirmajiem skolotāļiem logopēdiem Latvijā
2. Apkopot pirmo skolotāju logopēdu praktisko un teorētisko darbību.

3. Izdarīt secinājumus par nozīmīgākajiem pirmo skolotāju logopēdu sasniegumiem mūsdienu latviešu logopēdijas attīstībā Latvijā.

Pētījuma metodes

1. Literatūras analīze;
2. Avotu analīze;
3. Intervijas

Darba struktūras raksturojums:

Diplomdarbs „Pirmie skolotāji logopēdi speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā” ir izstrādāts ievērojot šādus pētnieciskā darba posmus:

- Pētījuma problēmas izvirzīšana un mērķa formulēšana;
- Hipotēzes formulēšana;
- Darba uzdevumu izvirzīšana;
- Informācijas iegūšanas metožu izvēle;
- Publicēto avotu analīze;
- Informācijas iegūšana un apkopošana no sešām logopēdēm, kas 1963.gadā apguva zināšanas pirmajā Latvijas logopēdu kvalifikācijas celšanas kursā.

1. Pirmās logopēdes Latvijā – personības speciālajā pedagogijā

„Iekams cilvēks pats sevī nebūs atklājis savas personības vienreizības un atminējis savu aicinājumu, tikmēr viņš nevar būt par locekli kulturālā kopībā.” (15, 599. lpp.) Šī definīcija sevī ietver pamatideju par cilvēka mērķtiecīgu sevis izzināšanu un attīstīšanu, kas veicina viņa izveidi par sabiedrībai nozīmīgu personību. A. Karpova grāmatā „Personība un individuālais stils” par cilvēka personības attīstību, pēc darba autores domām, definētas vairākas tēzes par to, kas veido un ietekmē cilvēka personības attīstību.

„Ikvienu cilvēka lomas un aktivitātes pieaugums sabiedrības dzīvē un paaugstinātā interese par individuālo atšķirību un iespēju izpausmēm atspoguļojas sabiedrisko zinātņu noteiktā problemātikā un jēdzienos: sociālā aktivitāte, aktīva dzīves pozīcija, sociālā atbildība, dzīves veids, stils, dzīves ceļš, dzīves stratēģija, dzīves līnija utt.” (11, 7. lpp.) Turklāt „Cilvēks, tā būtība izpaužas viņa dzīves darbībā, kuras bagātību un saturu lielā mērā arī nosaka sabiedrisko attiecību tips, dzīves un attīstības konkrētie apstākļi.” (11, 6. lpp.) Katra cilvēka „individuālās atšķirības un īpašības, iekļaujoties sabiedrisko sakaru un funkciju sistēmās, savdabīgi ietekmē attīstības procesu un katra cilvēka statusu.” (11, 6. lpp.)

Katrs indivīds „realizējot savu mērķi, kurš saistīts ar noteiktiem un augstākajiem sociālajiem mērķiem, paša izvēlētajā darbībā un tās konkrētos veidos, no kuriem subjekts gūst gandarījumu (apmierinājumu, komfortu).” (11, 7. lpp.)

Personības individualitātes izpausmes ir cilvēka attīstība noteiktā dzīves periodā, kurā viņš ir savas dzīves darbības subjekts visdažādākajās, arī neparedzētās, bieži problemātiskās, konfliktogēnās situācijās. Viņa „Individuālās attīstības procesa saturu var veidot psiholoģiskais raksturojums, tuvākās mikrovides, sabiedrības materiālās un garīgās kultūras īpatnības. Katram cilvēkam pašam sociālajā dzīvesdarbībā jāatrisina jautājums par savas individuālās „trajektorijas” meklējumiem un uzdevumiem neatkarīgi no tā, kā to risina sabiedrība, kurā viņš dzīvo un neatkarīgi no tā, cik šī sabiedrība spējīga nodrošināt tieši individualitātes, ne tikai viduvēja indivīda attīstību, pienācīgu realizēšanos sevis un sabiedrības labā.” (11, 9. lpp.)

Pētot aspektu par personības veidošanos un tās ietekmi uz sabiedrību pēc A. Karpova to var definēt šādi: „Personība ir individualitātes ārējā izpausme – kā cilvēku var uztvert apkārtējie un kā viņš uz tiem iedarbojas.” (12, 11. lpp.) I. Sarnofa personības definīcija apstiprina indivīda, kuram piemīt personības iezīmes, atšķirība no vidusmēra indivīda: „Personība ir nosacīti stabila īpašību un tieksmju kopums, kas atšķir doto indivīdu no citiem.” (12, 12. lpp.) A. Karpovs akcentē, ka: „Personība ir cilvēks, kas stājies

noteiktās sociālajās attiecībās, apzinās šīs attiecības un kā aktīvas darbības subjekts spēj pārveidot pasauli un atbildēt par pārveidošanas rezultātiem.” (12, 13. lpp.)

Bet D. Birns par personības atšķirību no vispārējās cilvēku masas uzsver individuālo atšķirību kombināciju: „Personība ir visu to nosacīti stabilo individuālo atšķirību kombinācija, ko var izmērīt.” (12, 13. lpp.)

Personības attīstība ir tikusi raksturota gan bioloģiskā, gan sociālā aspektā, ir mēģināts to aprakstīt ar dažādu nesubordinētu parādību uzskaitījumu, kuros definēts, ka personība ir apzinīgs indivīds, kas ieņem noteiktu stāvokli sabiedrībā un veic noteiktu sabiedrisku lomu, tā ir personība savā vienreizībā, spilgtumā un oriģinalitātē, tā ir vēsturiskās attīstības produkts un sabiedriskās attīstības veidotāja.

Izglītības sistēma vēsturiskajā skatījumā veido vienotu procesu, kas darbojas kā vēsturiskās un loģiskās daudzveidības vienība. Šo procesu izpēte nodrošina izglītības sistēmas ilgtspējīgu attīstību un arī personības attīstībai dod nepieciešamos apstākļus un pedagoģisko mantojumu.

„Pedagoģijā pamatots izglītības process nosaka personības attīstības virzību uz pašapziņu, pašrealizāciju, kultūrvērtību apguvi. Kultūra ir cieši saistīta ar pamatvērtībām. Apgūtās zināšanas kļūst par izglītību tad, kad tās ir kļuvušas par indivīda garīgo īpašumu, ar kuru var brīvi rīkoties saskaņā ar priekšstatiem, dabīgo enerģiju, interesēm, jūtām, prāta darbību.” (6, 254. lpp.) Darba autore uzskata, ka mainoties apkārtējai sociālai videi, šāda personība spēj kritiski vērtēt procesus un ietekmēt to attīstību.

„Katram cilvēkam piemīt spēja un tieksme uz individuālu (pašattīstību), kuras rezultātā tas pietuvojas individuālajai savdabībai, kā veselumam un tā realizācijai. Individualitāte ir mūsu iekšējā, patstāvīgā, ne ar ko nesalīdzināmā unikalitāte. Individuācija ir paštapšana, tapšana par šo individualitāti un tās turpmākā iemiesošanās, pašrealizācija. Individualitātes kā veseluma attīstība ir kustība uz lielāku brīvību.” (To ir teicis K. Jungs) (12, 59. lpp.)

Personības attīstības līmeņa sasniegšanai nepieciešama visa cilvēka dzīve, ar tās bioloģiskajiem, sociālajiem un psiholoģiskajiem aspektiem, kuras laikā maksimāli jāattīsta individuālās būtības veselums.

1963. gada pirmā Latvijas logopēdu kvalifikācijas celšanas kursa absolventes – Anna Baumanē, Judīte Lūse, Veneranda Galkina, Vaira Strautiņa, Astra Bāra un Nora Leščinska visu sava darba mūžu ir veltījušas saviem skolēniem, studentiem un zinātniski pedagoģiskajai darbībai cenšoties nodot savu pieredzi jaunajiem logopēdiem, rakstot un izdodot grāmatas un metodiskos materiālus.

Iedvesmu tik ražīgam un sabiedriski nesavtīgam darba mūžam viņas guva no savas kursa pedagoģes, lielas personības un augsta līmeņa logopēdes Elfrīdas Lauvas. Savu logopēdu kvalifikāciju pedagoģes pilnveidojušas studējot, pētot, tulkojot un pielāgojot latviešu valodas logopēdijas specifikai gan krievu, gan Eiropas un pasaules mēroga speciālo pedagogu pētījumus, zinātniskās publikācijas un izdotās grāmatas speciālajā pedagoģijā un logopēdijā.

Pētot pirmo logopēdu, kā personību devumu speciālajā pedagoģijā, darba autore, savā pētījumā konstatējusi, ka šīs pedagoģes ar savu darbu, pētījumiem un zinātniskajiem veikumiem ir spējušas sevi apliecināt kā personības. To apliecina fakti, ka pedagoģe Anna Baumanē - bijusi galvenā Ogres rajona logopēde un veikusi valodas traucējumu korekcijas darbu gan pirmsskolas, gan skolas vecuma bērniem, kā arī pieaugušiem cilvēkiem. Līdztekus savam tiešajam darbam, viņa bija republikas logopēdijas apvienības vadītāja. Anna Baumanē pievērsusies rakstīšanai, jo uzsākot darba gaitas, Latvijā katastrofāli trūcis literatūras par valodas pataloģiju. 1976. gadā tika izdota pirmā A. Baumanes grāmata „Skaņu izrunas traucējumu novēršana bērniem”. Anna Baumanē ir izdevusi didaktiskos materiālus skaņu pareizai izrunai. (7)

Pedagoģe Judīte Lūse - savulaik lasīja lekcijas visiem Latvijas logopēdiem, jo tolaik nodibinājās Latvijas Logopēdu Apvienība, kurā Judīte Lūse bija vadītāja. Latvijas Logopēdu Apvienību Judīte Lūse vadīja līdz Latvijas neatkarības atgūšanai, līdz 1991. gadam. (8) Metodiskais darbs Judītei Lūsei, strādājot kabinetā, bija tulkojumi, tulkotie raksti logopēdijā. 1991. gadā tika izdots lokalizēts J. Lūses tulkojums - I. Sadovņikova „Jaunāko klašu skolēnu rakstu valodas traucējumi. Palīgmateriāls skolu logopēdiem.” 2007. gadā tika izdota Judītes Lūses un Sarmītes Tūbeles kopīgs saīsināts tulkojums latviešu valodā - H. Zamskis „Speciālās pedagoģijas vēsture”. (Bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem izpētes, audzināšanas un mācīšanas vēsture no senajiem laikiem līdz 20. gadsimta vidum.)” (8)

Pedagoģe Veneranda Galkina – strādājusi par logopēdi vairākās skolās. Rakstījusi žurnālā par dislāliju un 1979. gadā tika izdota V. Galkinas brošūra „Alālīja un tās novēršana”. (10)

Izskatot pedagoģes Astras Bāras veikumu, darba autore secina, ka – no 1994. gada līdz 2009. gadam A. Bāra bija Liepājas Universitātē logopēdijas centra vadītāja. Logopēdiskajā centrā tika nodrošināta studentu profesionālo spēju un prasmju attīstīšanu logopēdijā, paplašinātas prakses iespējas un sniegta logopēdiskā palīdzība bērniem ar dažādiem valodas traucējumiem. 2009. gada 15. septembrī Astra Bāra kopā ar divām kolēģēm nodibināja runas, valodas un personības attīstības centru „Gustiņš”. (9)

Pedagoģe Nora Leščinska sevi uzskata par skolu logopēdi, un joprojām strādā Liepājas 7. vidusskolā. No 1989. gada viņa ir Liepājas pilsētas skolu logopēdu metodiskās apvienības vadītāja. Viņa organizē kursus Liepājas pilsētas un rajonu logopēdiem. N. Leščinska nākotnē plāno uzrakstīt grāmatu par garo, īso patskaņu mācīšanu ar dziesmu un skaņu efektiem.

Pedagoģes Vairas Strautiņas darbība ir saistīta vairāk ar latviešu valodu un literatūru, nekā ar logopēdiju, bet līdzdarbojoties mācību līdzekļu un mācību grāmatu izstrādē, viņa tajās iekļāva uzdevumus, kas veicina bērnu runas attīstību, palīdz skolotājiem diagnosticēt bērniem logopēdiskas problēmas un netiešā veidā veicina logopēdisko vingrinājumu izmantošanu mācību stundu laikā.

Logopēdija ietilpst speciālajā izglītībā, kur pēc pamatnostādnēm tiek radītas iespējas un apstākļi skolēniem ar speciālām vajadzībām iegūt savam veselības stāvoklim, spējām un attīstības līmenim atbilstošu izglītību jebkurā izglītības iestādē, vienlaikus nodrošinot skolēnu pedagoģiski psiholoģisko un medicīnisko korekciju, sagatavotību darbam un dzīvei sabiedrībā.

Pirmie skolotāji logopēdi ar savu profesionālo darbību ir veicinājuši logopēdijas kā zinātnes attīstību Latvijā. Šobrīd Latvijā viņu aizsākto darbu turpina daudzi logopēdijas speciālisti. Īpaša nozīme šīs darbības profesionālai koordinācijai ir Latvijas Logopēdu Asociācijai, kurā savulaik darbojas arī Judīte Lūse. Latvijas Logopēdu Asociācija par vienu no galvenajiem mērķiem uzskata profesionālo izaugsmi un jaunu pasaulē tehnoloģiju pielietošanu valodas korekcijas darbā. Pēc Latvijas Logopēdu Asociācijas iniciatīvas, sadarbībā ar apgādu "Rasa ABC", Poligrāfiskie pakalpojumi "VieTa" un citām izdevniecībām ir izdotas vairākas speciālās literatūras grāmatas, uzskates līdzekļi un citi metodiskie materiāli. Latvijas Logopēdu Asociācija izveidojusi pedagogu tālākizglītības programmu, kas paredzēta praktizējušiem logopēdiem. Šīs programmas mērķis ir iepazīstināt klausītājus ar aktualitātēm runas, valodas un komunikācijas traucējumu novēršanā, korekcijā un profilaksē, kā arī sadarbības veidošanā ar vecākiem, pedagogiem un medicīnas speciālistiem. Programmas ietvaros, klausītāji tiek iepazīstināti arī ar Eiropas valstu pieredzi dažādu logopēdisku problēmu risināšanā, tiek sekmēta pieredzes apmaiņa starp dažādās iestādēs un reģionos strādājošiem logopēdiem.

Svarīga loma ir Latvijas Logopēdu Asociācijas sadarbībai ar Latvijas augstskolām, kuras sagatavo logopēdus, audio logopēdus, speciālos skolotājus: Liepājas Pedagoģijas akadēmiju, Latvijas Universitāti, Rīgas Stradiņa Universitāti, Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskolu, kā arī Rēzeknes augstskolu.

Radoša sadarbība Latvijas Logopēdu Asociācijai izveidojusies ar kolēģiem: Lietuvā, Igaunijā, Zviedrijā, Somijā, Anglijā, Francijā un Vācijā. Turklāt Latvijas Logopēdu Asociācijā tiek strādāts pie Latvijas logopēdu vēstures veidošanas. Asociācija ir arī plānojusi tuvākā nākotnē apkopot un sistematizēt savu kolēģu bagāto darba pieredzi. (16)

Pamatojoties uz pieredzi, un attīstoties logopēdijai kā zinātnei, ir tikuši izstrādāti arī skolotāja logopēda pienākumi, kas skaidri definē viņa uzdevumus un sagaidāmos darba rezultātus. Ir izstrādāti noteikumi, pēc kuriem skolotājam logopēdam jāvar, veikt izglītojamo valodas traucējumu diagnosticēšanu un profilaksi, īstenot korekcijas un rehabilitācijas darbu sadarbībā ar skolotājiem, psihologu, medicīniskajiem darbiniekiem un izglītojamo vecākiem. Savās stundās skolotāji plāno mācību darbu, kas nozīmē tematisko plānu izstrādi, individuālo un grupu nodarbību grafiku un logopēda dokumentācijas veidošanu, uzskates un izdales materiālu, palīgīdzekļu gatavošanu, darba pašanalīzi un izglītojamo apgūto zināšanu un prasmju analīzi. Svarīgi ir veicināt katra izglītojamā individuālo dotumu attīstību, rūpēties par izglītojamo drošību un veselību, kā arī nodrošināt pozitīvu un estētisku mikrovidi. Labam skolotājam logopēdam ir jāspēj radoši izmantot daudzveidīgas mācību metodes un uzskati, aktīvi piedalīties vecāku sapulcēs, metodisko komisiju un pedagoģiskās padomes sēdēs. Svarīgi ir palīdzēt bērniem veikt atbalsta pasākumus mācību procesā, kā arī valsts pārbaudījumos bērniem ar speciālām vajadzībām.

Skolotāja logopēda pamatuzdevums ir veikt izglītojamo runas un rakstu valodas traucējumu diagnosticēšanu, profilaksi un korekciju, lai sekmētu valodas attīstību un veicinātu brīvu un radošu personību. (24)

2. 1963. gada pirmā Latvijas logopēdu kvalifikācijas celšanas kursa absolventi

2.1 Anna Baumane

1961. gadā aizsākās Latvijas pirmo logopēdu kvalifikācijas celšanas kursi pēc toreizējās Liepājas Pedagoģiskā institūta Pedagoģijas katedras vadītājas Larisas Volkovas iniciatīvas. Rīgā nodibināja logopēdijas divgadīgas studijas, kuras finansēja Liepājas Pedagoģiskais institūts un kuras darbojās Medicīnas institūtā. Rīgā topošās logopēdes sastapās ar vēl vienu lielu personību. Tā bija Elfrīda Lauva, viņa tagad ir nepelnīti piemirsta, bet tajā laikā bija gudra un zinoša logopēdijas speciāliste, kura savas zināšanas sniedza jaunajiem kursantiem. Bet republikas mērogā tajā laikā viņai traucēja izpausties tas, ka viņas ģimene bija represēta. (9)

Šos kursus 1963. gadā beidza 15 skolotāji ar augstāko pedagoģisko izglītību latviešu valodā un literatūrā, saņemot skolotāja logopēda kvalifikāciju.

Jāpiebilst, ka 1963. gada absolventes – Anna Baumane, Judīte Lūse, Veneranda Galkina, Vaira Strautiņa, Astra Bāra un Nora Leščinska - cenšas nodot savu pieredzi jaunajiem logopēdiem, rakstot un izdodot grāmatas un metodiskos materiālus.

Pēc darba autore domām, viena no pieredzes bagātākajām un visvairāk publicēto logopēdijas didaktisko materiālu autorēm ir Anna Baumane. Tāpēc savā diplomdarbā darba autore ir likusi uzsvāru uz šīs pedagoģes darba un zinātnisko pētījumu ietekmi uz Latvijas logopēdijas attīstību. Darba autore ir pētījusi arī vēl piecu A. Baumanes laikabiedru darbību un devumu Latvijas logopēdijā. Darba autore izvēlējās tieši šīs sešas Latvijas pirmo logopēdu kvalifikācijas celšanas kursu absolventes tāpēc, ka viņas ir palikušas no visa kursa vienīgās, ar kurām bija iespēja tikties, intervēt viņas un uzzināt viņu viedokli par logopēdijas norisēm Latvijā.

Dzīves stāsts:

Anna Baumane dzimusi 1940. gada 20. janvārī Bauskas rajona, Iecavas pagastā, zemnieku ģimenē.

Par logopēdi viņa strādā no 1963. gada 1. oktobra Ogres 1. vidusskolā.

Izglītība – augstākā speciālā, pedagoģijas maģistre iegūta 1996. gadā.

Anna Baumane bija galvenā Ogres rajona logopēde un veica valodas traucējumu korekcijas darbu gan pirmsskolas, gan skolas vecuma bērniem, kā arī pieaugušiem cilvēkiem. Līdztekus savam tiešajam darbam, no 1974. gada līdz 1980. gadam, viņa bija republikas logopēdijas apvienības vadītāja. Anna Baumane pievērsusies rakstīšanai, jo uzsākot darba gaitas, Latvijā katastrofāli trūcis literatūras par valodas pataloģiju. (7)

„Toreizējā Ogres vienīgajā vidusskolā sāka strādāt no 1963. gada 1. oktobra, kad skolas direktors H. Abramovičs man atsūtīja uzaicinājumu strādāt šajā skolā.

Latvijā tajos laikos bija maz rajonos logopēdisko punktu, gan arī maz pašu speciālistu. Mēs bijām pirmie Latvijā sagatavotie logopēdi. Savu studiju biedru vidū biju visjaunākā. Pirmo reizi Ogrē ieradās 1963. gada septembra mēnesī, lai nokārtotu darbā iestāšanās dokumentus.

Skolā sastapu direktoru H. Abramoviču, kurš īsi, konkrēti pastāstīja par manām darba iespējām skolā. Viņš tikai noteica: „Nu gan pavisam jauna!” Iespējams, ka direktors gaidīja nopietnāku, respektējamāku speciālistu.

Kabinetu viņš ierādīja vecajā, zaļajā internātā Bērzu alejā, sacīdams: „Tur grabažu šķūnī ir vecs galds ar trim kājām un arī kāds krēsls.”

Tā sākās mans darbs Ogres vidusskolā. Skaitījos rajona logopēde, tāpēc katru septembra mēnesi apbraukāju visas rajona skolas, lai apsekotu skolēnu valodu.

Dzīvoju tajā pašā mājā, mazā istabiņā. Visi sveši. Arī kabinets bieži bija nekurināts, bet jaunībā jau visu var paciest.

No Rīgas brauca manu darbu pārbaudīt vecākie kolēģi logopēdi A. Jaunbērziņa, A. Zagorskis, M. Dinģele, kuriem esmu pateicību parādā visu mūžu.

Tajā laikā bija divplūsmu skola. Nejutu naidu starp latviešu un krievu bērniem. Tāpat arī skolotāji dzīvoja draudzīgi.

Skolā bija trīs mācību pārziņi: J. Pluščinska, Z. Kronberga, J. Kiknadze.

Savus darba jautājumus kārtoju ar J. Pluščinsku – godīgu, precīzu, fanātisku darba darītāju.

Skolas direktors uzticējās manam darbam. Ļāva strādāt patstāvīgi. Sāku rakstīt pirmo grāmatu logopēdijā (1975. gads). Tajā laikā jau biju republikas logopēdu apvienības vadītāja – sabiedriskā kārtā.” (7, skat. 2. pielikumā)

A. Baumanē savu profesionālo un zinātnisko kvalifikāciju padziļinājusi, daloties pieredzē ar rajona, republikas logopēdiem, apmeklējot kursus Rīgā, Liepājā, Maskavā, Viļņā, Pēterburgā, vadot dažādus praktikumus un seminārus logopēdiem, skolotājiem, studentiem. (7)

1995. gadā logopēde piedalījās grāmatu un metodiskās literatūras autoru konkursā, kur ieguva profesora Luda Bērziņa prēmiju, bet šī paša gada nogalē viņa ieguva otru laureāta nosaukumu Pedagogu Izglītības atbalsta centra organizētajā mācību grāmatu konkursā.

1996. gadā atkārtoti tika iegūta Luda Bērziņa prēmija.

1998. gada februārī Ogres pilsētas dome pasniedza pateicības rakstu par ieguldījumu pilsētas izaugsmē.

1999. gadā logopēde saņēma Izglītības Ministrijas Atzinības rakstu.

A. Baumane daudzus gadus ir bijusi rajona medicīniski pedagoģiskās komisijas priekšsēdētāja vietas izpildītāja.

Viņa ir bijusi lektore Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātē un Daugavpils Pedagoģiskajā universitātē, bet šobrīd strādā Rēzeknes augstskolā. (7)

„Valodas traucējumu novēršanu bērniem, logopēde A. Baumane veic ar lielu rūpību, laipnību, centību, pacietību, augstu profesionālo sagatavotību un mīlestību pret bērniem. (22)

Annas Baumanes vārds tika ierakstīts Latvijas jostā, tā simboliski apliecinot viņas devumu Latvijas nākotnei. (to 2003. gadā izdarīja Ogres 1. vidusskolas skolēni)

„2000. gada 17. novembrī par nopelniem Latvijas labā A. Baumane saņēma Triju Zvaigžņu ordeņa Zelta goda zīmi, tā kļūstot par pirmo savas profesijas pārstāvi, kas saņem tik augstu apbalvojumu.” (13)

Profesionālās darbības apkopojums publikācijās:

Savu lielo pieredzi A. Baumane apkopojusi grāmatās par valodas traucējumu novēršanu:

1976. gadā „Skaņu izrunas traucējumu novēršana bērniem”.

1983. gadā 21 tabula skaņu izrunai un diferencēšanai.

1986. gadā „Vingrinājumu un diktātu krājums skaņu jaukšanas novēršanai”.

1992. gadā tiek izdots iepriekšminētās grāmatas papildināts izdevums.

1988. gadā „Izrunā pareizi!” (skaņas s, z, c, dz, š, ž, č, dž).

1993. gadā „Izrunā pareizi!” (skaņas r, l).

1994. gadā „Izrunā un raksti pareizi!” (patskaņi).

1994. gadā „Valodas traucējumu veidi” lekciju apkopojums studentiem, pedagogiem, logopēdiem).

1995. gadā „Izrunā un raksti pareizi!” (skaņas ķ, č, ģ, dž).

1997. gadā „Izrunā un raksti pareizi!” (skaņas s – z, c – dz, š – ž, č – dž).

1999. gadā 18 tabulas skaņu diferencēšanai.

2000. gadā „Izrunā un raksti pareizi!” (balsīgie, nebalsīgie līdzskaņi).

Visi šie albūmi, didaktiskie materiāli un pārējie publicētie darbi tika iespiesti izdevniecībā „Zvaigzne”. (7)

Logopēde ir uzrakstījusi vairākus rakstus par bērnu valodas traucējumiem gan rajona avīzē, gan žurnālā „Rūpju bērns”, daļēji sākusi vākt materiālu logopēdijas mācību

grāmatas uzrakstīšanai latviešu valodā, jo šādas grāmatas vēl nav. Viņa ir arī vairāku metodisko rakstu logopēdijā autore. (7)

A. Baumanes grāmatu analīze:

Darba autore pētījumā par A. Baumani izvēlējās veikt analīzi trīs šīs autore grāmatām – „Vingrinājumi un diktāti skaņu jaukšanas novēršanai”, „Valodas traucējumu veidi dislālija, alālija, dizartrijs, afāzija” un „Skaņu izrunas traucējumu novēršana bērniem”, jo, pēc darba autore domām, šīs grāmatas ir kā rokasgrāmatas Latvijas jauno logopēdu darbībai.

Grāmata „**Vingrinājumi un diktāti skaņu jaukšanas novēršanai**”, paredzēta logopēdiem, skolotājiem, vecākiem un pirmsskolas iestādes skolotājiem kā vingrinājumu un diktātu apkopojums. Autore šajā grāmatā aplūkojusi tos rakstības vai izrunas traucējumus, kas bērniem sastopami visbiežāk. Grāmatā ietvertie vingrinājumi un diktāti paredzēti šādu traucējumu novēršanā:

- Patskaņu un divskaņu.
- Balsīgo un nebalsīgo līdzskaņu.
- Skaņu „ķ” un „č”, „r” un „l”, „ģ” un „dž”, „l” un „ļ”, „l” un „v”, „ļ” un „j”, „m” un „n”, „n” un „ņ”, „d” un „b”

Pati autore arī uzsver, ka šajā darbā izmantotie vingrinājumi ir paredzēti ne tikai pielietošanai logopēdijā, bet gan arī tie pielietojami latviešu valodas stundās. Tiek uzsvērta nepieciešamība trenēt skolēnu fonemātiskās uztveres, redzes un roku kustību analizatori. Dotie vārdi un teikumi domāti fonemātiskās uztveres un redzes vingrināšanai. Diktāti – roku kustību vingrināšanai, kā arī visu triju analizatoru darbības attīstīšanai.

Rakstības traucējumi

Pārsvarā rakstu kļūdas ir saistītas ar lasītmācīšanas un rakstītmācīšanas periodu un ir pārejošas, citas rakstu kļūdas ir paliekošas.

Par agrāfiju sauc pilnīgu nespēju atcerēties un uzrakstīt burtus, zilbes, vienkāršus vārdus.

Par disgrāfiju sauc daļējus rakstības traucējumus, kam raksturīgas tipiskas, atkārtotas, regulāras kļūdas rakstu darbos, kas nav saistītas ar gramatikas likumu ievērošanu.

Akustiski partikulārā disgrāfija rodas dzirdes analizatoru nepilnīgas darbības rezultātā, kas atrodas galvas smadzeņu denīņu daivā.

Optiskās disgrāfijas gadījumos bērniem ir nepietiekami attīstīta runas un redzes analizatoru darbība, kas saistīta ar galvas smadzeņu lielo puslodziņu pakauša daivu. Skolēni

nespēj atcerēties dažiem burtiem atbilstošas grafēmas (**m** jauc ar **n**, **b** jauc ar **d** utt.), kā arī neatceras mācītos burtus. Jo līdzīgāki burti, jo grūtāk viņiem tos atšķirt.” (2, 8. lpp.)

Bērniem grūti izvēlēties vajadzīgās kustības motorās disgrāfijas gadījumos, lai attiecīgo burtu uzrakstītu vai savienotu ar citiem. Bērnu raksts ir nevīžīgs, neglīts, vārdi noslīd no līnijām.

Īso un garo patskaņu jaukšanas novēršana

Daudzos gadījumos skolēni runā un lasa patskaņus neprecīzi, nepareizi (garos patskaņus izrunā īsi vai arī otrādi). Bieži vien ir samērā slikta muzikālā dzirde. Bērniem, kuri mājās runā vairākās valodās minētās kļūdas novērojamas biežāk. Parasti viņi ar grūtībām iemācījušies lasīt un, pārmērīgi ilgi velkot zilbes, ir pazaudējuši atšķirību starp īsajām un garajām zilbēm.

Balsīgo un nebalsīgo līdzskaņu jaukšanas novēršana

Balsīgo nebalsīgo līdzskaņu jaukšanu novērst ir grūti, smagākos gadījumos tā ilgst pat vairākus gadus. Šis defekts saglabājas tik ilgi tāpēc, ka starp balsīgajiem un nebalsīgajiem līdzskaņiem pastāv smalka akustiskā diferenciacija un līdzīga artikulācija. Logopēdiskais darbs disgrāfijas likvidēšanai veicams 3 galvenās līnijās:

1. Artikulācijas uzlabošana.
2. Fonemātiskās uztveres attīstīšana.
3. Redzes un kustību analizatoru darbības attīstīšana.

Secinājumi:

1. Vingrinājumu un diktātu krājums sastādīts pa galveno izrunas traucējumu grupām pieaugošā grūtuma secībā un paredzēts, galvenokārt, fonemātiskās uztveres attīstīšanai.
2. Lielākā daļa vingrinājumi paredzēti patskaņu diferencēšanai, jo patskaņu jaukšanas gadījumā sastopami visbiežāk.
3. Tēmas veidotas atbilstoši notikumiem un parādībām dabā, sabiedrībā un skolēnu dzīvē.

Grāmatā „**Valodas traucējumu veidi dislālija, alālija, dizartrijs, afāzija**”, kas ir lekciju apkopojums un kas paredzēta studentiem, kuri studē logopēdiju, kā arī ir izmantojama kā palīgīdzeklis logopēdijā, pirmsskolas iestādēs un skolās, kā arī vecāki to var pielietot mājās. Lekciju materiālos ir aplūkoti valodas traucējumu veidi (to izcelsme, attīstība un novēršana) – dislālija, alālija, dizartrijs, afāzija.

Dislālija

„Dislālija (no grieķu valodas priedēklis *dis* – daļējs traucējums, *latio* – runāju) ir vienas vai vairāku skaņu izrunas traucējums pie normālas dzirdes un runas aparāta inervācijas.

Tā izpaužas:

- vienas vai vairāku skaņu neizrunāšanā (*īga, apa*);
- skaņu nepareizā izrunā (svelpeņu sāniskā izruna, skaņas *r* kakla izruna);
- vienas vai vairāku skaņu aizvietošana ar citām skaņām (*saule – taule, riepa – liepa, viepa*).” (3, 9. lpp.)

Pastāv divu veidu dislālija – mehāniskā (organiskā) un funkcionālā.

Dislālija iedalās – vienkāršā (monomorfā), saliktā (polimorfā), fonētiskā, fonētiski fonemātiskā runas traucējumā.

Alālija

„Alālija ir smags valodas traucējums, ko izraisījusi galvas smadzeņu kreisās (dominējošās) puslodes runas (Brokā, Vernikes) centru vai analizatoru nepilnīga attīstība vai to bojājums līdz tam laikam, kad bērnam sāk veidoties valoda.” (3, 28. lpp.)

Alālijas veidi – sensorā un motorā alālija.

- Sensorās alālijas pamatpazīme ir runas sapratnes (impresīvās spējas) traucējums. Bērns dzird runu, bet nesaprot. Šo alālijas veidu rada bojājumi galvas smadzeņu dzirdes un runas analizatoru zonā (Vernikes centrs), kas atrodas kreisās smadzeņu puslodes deniņu daivā. Viens no uzdevumiem ir radīt bērnam interesi par skaņām un vēlēšanos tās atkārtot. Sensorā alālija tīrā veidā sastopama reti, valodas korekcijas darbs gandrīz tāds pats kā motorās alālijas gadījumos.

- Motorā alālijas gadījumos traucējums ir runas motoristiskajos centros (Brokā centrs). Bērns dzird un saprot runu, bet nespēj pats runāt. Viņam vāji attīstās runas atdarināšanas spējas. Parasti šādiem bērniem 6 - 8 mēnešu vecumā nav bijusi lalināšana vai arī tās bijis pavisam maz un vienveidīgi. Pieaugušo runu viņi saprot no 1.5 gadu vecuma, runāt vārdus sāk no 3 - 5, dažreiz 7 - 10 gadu vecuma. Lietvārdus šie bērni apgūst labāk nekā darbības vārdus. Šādiem bērniem nepieciešama ausu – kakla - deguna ārsta, pediatra, neiropatologa, psihiatra un logopēda konsultācijas. Rezultāti ir labāki ja valodas korekcijas darbu uzsāk ātrāk.

Dizartrijs

„Dizartrijs (grieķu valodā *dys* – pārtikula, kas apzīmē traucējumu, *arthron* – savienošana) ir fonētiski runas traucējumi, kas radušies runas kustību analizatora centrālās

daļas organiskā bojājuma rezultātā un izpaužas kā skaņu veidošanas, balss un runas tempa traucējums. (3, 50. lpp.)

Viens no bērnu cerebrālās paralīzes simptomiem ir dizartrijs. Tā izpaužas kā visa ķermeņa vai atsevišķu ķermeņa daļu motoriski muskulatūras traucējumi parēžu veidā. Artikulācijas aparāta muskulatūras traucējumi ir saistīti ar vispārējās muskulatūras traucējumiem.

Dizartrijas klasifikācija

2.1.1. tabula

Atkarībā no runas traucējumu pakāpes	Atkarībā no bojājuma lokalizācijas	Atkarībā no klīniskās izpausmes
Anatrija (pilnīga paralīze, kad artikulēta runa nav iespējama)	Smadzeņu garozas dizartrijs (bojāta projekcijas zona pašā smadzeņu garozā.)	Paralītiskā dizartrijs (spastiskā paralīze vai parēze)
Dizatrijs (daļēja paralīze, kas rada mazāk izteiktus runas traucējumus)	Zemgarozas dizartrijs (bojāti zemgarozas smadzeņu mezgli)	Spastiskā dizartrijs (kloniska un toniska rakstura spazmas, kas atgādina stostīšanos)
Slēptā dizatrijs (vieglākais veids, praksē bieži sajauc ar dislāliju)	Smadzenīšu diartrijs (bojāti smadzenīšu pievadceļi un smadzenītes)	Hiperkinētiskā dizartrijs (paaugstināta kustību funkcija; piespiedu kustības - parādās kā liekas blakuskustības)
	Bulbārā dizartrijs (smaga dizartrijas forma, kad runa gandrīz nav iespējama)	Jauktā dizartrijs (vienlaicīgi vienā muskuļu grupā paralīze, bet citā hiperkinēze)
	Pseudobulbārā dizartrijs (atgādina bulbāro diartriju)	Slēptā dizartrijs (pseudobulbārās dizartrijas vieglākā forma)

(3, 51. – 52. lpp.)

Tāpēc dizartrijas ārstēšanā nepieciešama kompleksa medicīniski pedagoģiska iedarbība uz šo slimību. Tajā ietilpst medikamentozā, ķirurģiskā, ortopēdiskā ārstēšana,

fizioterapija, masāžas, adatu refleksā terapija, ārstnieciskā fizikultūra, mācību un audzināšanas un valodas korekcijas darbs.

Afāzija

„Afāzija (grieķu val. *a* – nolieguma partikula, *phasis* – runa) ir pilnīgs vai daļējs runas zudums, kas radies galvas smadzeņu organisku bojājumu gadījumos pēc runas izveidošanās.” (3, 72. lpp.)

Afāzijas gadījumos traucējumi skar visu runas sistēmu gan ekspresīvo, gan impresīvo runu, lasīšanu un rakstīšanu. Runa ir funkcionāla sistēma, kas īstenojas vairāku galvas smadzeņu zonu kopējās darbības rezultātā, tāpēc runa ir traucēta fonētiski, fonemātiski, un leksiski gramatiski.

Afāzijas klasifikācija:

- Motoriskā afāzija – vadošais ir ekspresīvās runas traucējums. Impresīvā runa traucēta tikai sekundāri.
- Sensorā afāzija – sensoriskās afāzijas gadījumos saglabājas runas izteiksmīgums, emocionalitāte, cilvēki runā daudz, saglabājot ekspresīvo runu teikumus, taču tā nav pilnvērtīga, jo iznāk bezjēdzīgs vārdu savienojums.
- Pieres jeb dinamiskā afāzija – nespēj patstāvīgi attīstīt pat pazīstamu tekstu, bet pareizi var atkārtot un saprast citu runu. Patstāvīga mutvārdu runa un rakstība ir agramatiska, novērojama kustību perseverācija.
- Semantiskā afāzija – skolēni nesaprot prievārdu un priedēkļu nozīmi darbības vārdu leksiskās nozīmes veidošanā. Par vārda jēdzienisko nozīmi spriež tikai pēc vārda saknes, nesaprot arī frāzes, kurās izteiktas laika un salīdzinošās attiecības.

Logopēdiskajam darbam afāzijas novēršanā jāietver visas runas sistēmas uzlabošana. Korekcijas darbu veic kompleksi. Ar bērnu strādā logopēds un ārsts izmantojot medikamentus un psihoterapiju. Logopēdiskais darbs jāiesāk pēc iespējas ātrāk.

Secinājumi:

1. Grāmata, ir kā lekciju materiāls, kas domāts studentiem, kas apgūst logopēdijas priekšmetu kā zinātni.
2. Šo lekcijas materiālu var izmantot arī logopēdi, skolu un bērnudārzu pedagogi, vecāki – kas nodarbojas ar bērnu valodas traucējumu izpēti un novērošanu.
3. Lekciju materiālā ir izklāstīti valodas traucējumu veidi: displāzija, alālīzija, dizartija un afāzija, katrā tēmā atspoguļota valodas traucējumu izcelsme, attīstības gaita un tās novērošana.

4. Doti jautājumi, katras tēmas nobeigumā, lai labāk varētu izprast svarīgāko un būtiskāko katrā valodas traucējumu veidā.

Grāmata „**Skaņu izrunas traucējumu novēršana bērniem**” paredzēta darbam ar pirmsskolas vecuma bērniem, kā arī ar bērniem, kas jau uzsākuši skolas gaitas. Grāmatas galvenais uzdevums ir palīdzēt logopēdiem, skolotājiem un vecākiem iemācīt bērniem novērst skaņas izrunu traucējumus. Pie katra no aprakstītajiem skaņas traucējumiem ir atrodamī veidi, kā tos novērst, kā arī vingrinājumi, ar kuru palīdzību to vieglāk izdarīt.

Grāmatā ietverti sekojoši izrunas traucējumu veidi un to korekcijas iespējas:

- Skaņas *s, z*.

Skaņu *s* un *z* pareiza izruna. „Spoguļa priekšā bērnam parāda skaņas *s* izrunu un saka; „Pasmaidi! Parādi viegli sakļautus zobus! Pieliec mēli pie apakšējiem priekšzobiem un pūt „aukstu vējiņu”! Pieliec roku pie mutes un pārbaudi, vai „vējiņš” plūst brīvi. Zobus nespied, atstāj starp tiem mazu spraudziņu! Pūt brīvi!” (1, 11. lpp.)

Ja bērns vingrinājumu izpildīs pareizi, izveidosies skaņa *s*”

Skaņas *z* izrunu māca šādā veidā. Bērna roku pieaugušais pieliek sev pie kakla un izrunā skaņu *z*. Tad šo skaņu izrunā bērns.

- Skaņas *c, dz*.

„*C* un *dz* ir saliktas skaņas: *c* veido skaņas *t* un *s*, *dz* – skaņas *d* un *z*. Skaņas *c* pareizi izrunu māca pēc tam, kad bērns ir apguvis *s* un *z* izrunu.” (1, 16. lpp.)

- Skaņas *š, ž*.

„Pēc artikulācijas vingrinājumu izpildes pieaugušais bērnam saka: „Pastiepi nedaudz lūpas uz priekšu, pacel mutē platu mēli un pūt „siltu vējiņu”!” (1, 19. lpp.)

- Skaņas *č, dž*.

„*Č* un *dž* ir saliktas skaņas. *Č* veido skaņas *t* un *š*; *dž* veido *d* un *ž*. Skaņu *č* māca, liekot bērnam ātri atkārtot skaņas *t* un *š*, turklāt norādot, ka mēle jāpaceļ mazliet augstāk nekā izrunājot skaņu *t*.” (1, 22. lpp.)

- Skaņa *r*.

„Skaņas *r* pareiza izruna mācāma arī šādi: paceļot mēli *r* pozīcijā un izrunājot *t-s*, bērns bieži vien diezgan ātrā laikā spēj apgūt nebalsīgi izrunātu skaņu *trr* salikumu. Ar balss saišu darbības palīdzību izveido skaņu salikumu *drr*. Pēc skaņu *trr* un *drr* iemācīšanas bērnam liek izrunāt zilbes (*tre, dre, tra, dra*) un vārdus (*trīs, drīz, trauki, draugi*). Regulāri vingrinoties, pēc dažām nodarbībām bērns spēj izrunāt skaņu *r*.” (1, 26. lpp.)

- Skaņa *l*.

„Veidojot skaņu *l*, bērnam vispirms jāmāca ritmiski pacelt mēli pie priekšējo zobu saknēm un nolaist uz leju. Tad bērnam liek šūpot mēlīti uz augšu un leju un dziedāt – ā-ā-ā. Brīdī, kad mēle piespiežas pie alveolām, rodas skaņa *l*. Pēc tam skaņu *l* bērns izrunā zilbēs, vārdos un teikumos.” (1, 30. lpp.)

- Skaņa *ļ*.

„Skaņu *ļ* veido no skaņas *l*. Spoguļa priekšā bērnam parāda pareizo skaņas *ļ* artikulāciju un liek viņam piespiest mēles vidusdaļu pie aukslējām.” (1, 31. lpp.)

- Skaņa *j*.

„Skaņu *j* veido no skaņas *i-a*. Vairākas reizes ātri izrunājot skaņas *i* un *a*, iegūst skaņu salikumu *ia*, kas skan tāpat kā *j*.” (1, 33. lpp.)

- Skaņas *k, g*.

- „Skaņu *k* māca, izmantojot skaņu *t*. Pieaugušais liek bērnam sacīt *ti-ti* un tajā pašā laikā ar špāteli vai bērna pirkstu pietur viņa mēles galu un stumj to atpakaļ mutē.

Skaņu *g* māca, izmantojot skaņu *k*, liekot bērnam ar plaukstu izjust balss saišu darbību, vai arī izmantojot zilbi *da*, līdzīgi, kā to darīja, veidojot zilbi, *ka* no zilbes *ta*.” (1, 34. lpp.)

- Skaņa *ķ, ģ*.

„Bērnam parāda skaņas *ķ* pareizo artikulāciju un liek piespiest mēles vidusdaļu pie aukslējām. Ja ar atdarināšanas paņēmienu bērns nevar pareizi izrunāt *ķ*, tad ar špāteli nospiež viņa mēles galu uz leju, pabīda mēli mutē dziļāk un liek viņam izrunāt zilbi *ti*. Tādejādi izveidojas zilbe *ķi*. Izmantojot skaņu savienojumu *di*, līdzīgā veidā bērnam māca izrunāt *ģi*.” (1, 38. lpp.)

- Balsīgo līdzskaņu pareizas izrunas mācīšana.

- „Balsīgo līdzskaņu izrunu pārbauda un māca, pieliekot bērna plaukstu pie viņa kakla balsenes apvidū un liekot viņam aizspiest sev ausis vai arī uzlikt plaukstu sev uz galvas.

Līdzskaņu balsīgumu sāk mācīt, vispirms apgūstot skaņas *v* pareizu izrunu, jo tieši šo skaņu bērni parasti izrunā nepareizi.” (1, 41. lpp.)

- Divskaņi *ie, o*.

„Divskaņu *ie* artikulāciju māca šādi: bērns ātri izrunā skaņas *i-a*, vienu pēc otras ar uzsvāru uz pirmās skaņas.” (1, 44. lpp.)

„Divskaņa *o* artikulāciju māca šādi: bērns ātri izrunā skaņas *u-a* ar uzsvāru uz pirmās skaņas.” (1, 45. lpp.)

Secinājumi:

1. Šīs grāmatas galvenais uzdevums ir palīdzēt logopēdiem, skolotājiem un vecākiem, apgūt bērniem pareizu skaņu izrunu, ja viņiem ir zināma attiecīgās skaņas pareiza artikulācija un skaņu veidošanas paņēmieni.
2. Grāmatā ir aprakstīti skaņu izrunas traucējumu veidi, cēloņi un runas korekcijas paņēmieni, kā arī doti teksti skaņu izrunas diferencēšanai un automatizēšanai.
3. Ļoti labs mācību līdzeklis, jo tajā ir aprakstīti konkrēti vingrinājumi kā pareizi var iemācīt izrunāt katru no aprakstītajām skaņām, kā novērst traucējumus.

2.2. Judīte Lūse

Dzīves stāsts:

Judīte Lūse dzimusi 1930. gada 3. jūnijā Valmierā, Strenču pagastā.

1953. gadā Latvijas Valsts Pedagoģiskajā institūtā viņa ieguva latviešu valodas un literatūras skolotāja diplomu.

No 1963. gada līdz 1968. gadam daļēji strādāja logopēdijas jomā, bet no 1968. gada līdz 1980. gadam strādāja Rīgas 17. pamatskolā (Šampēterī). No 1980. gada līdz 1995. gadam - Rīgas 73. vidusskolā, (tagadējā Āgenskalna Valsts ģimnāzija, kā skolotāja – logopēde). (8)

1968. gadā apmeklēja logopēdu kursu Maskavā, kuru lasīja Fomičova par skaņu izrunas traucējumu korekciju, kursu laikā J. Lūse izstrādāja logopēdu albūmu, kurā bija sistematizēts viss kurss stāstītais - traucējumu cēloņi, kā strādāt ar bērniem, kā izpaužas traucējumi.

1979. gadā bija mācībās uz Maskavu, kur piedalījās logopēdaursos. Šie kursi bija tik nopietni, ka pēc tiem J. Lūse lasīja lekcijas visiem Latvijas logopēdiem, jo tolaik nodibinājās Latvijas logopēdu apvienība, kurā Judīte Lūse bija vadītāja. Metodiskais darbs, strādājot kabinetā, bija tulkojumi, tulkotie raksti logopēdijā, kuri ir salikti pa mapēm. Lasījusi lekcijas ne tikai Logopēdu apvienībā. Latvijas logopēdu apvienību Judīte Lūse vadīja līdz Latvijas neatkarības atgūšanai, līdz 1991. gadam. (8)

No 1995. gada līdz 2007. gadam J. Lūse strādāja Rīgas Friča Brīvzemnieka pamatskolā. Pēc tam Judīte Lūse vadīja Rīgas Zemgales rajona logopēdus.

1996. gadā ieguva maģistra grādu speciālajā pedagoģijā.

2007. gadā ieguva apbalvojumu – „Zelta pildspalva”. Šo apbalvojumu saņēma Rīgas labākie skolotāji, kuru veikumu vērtējuši kolēģi, skolu vadītāji, skolēni.

2007. gadā Judīte Lūse saņēma Rīgas domes, Izglītības, jaunatnes un sporta departamenta atzinības rakstu, par ilggadēju un radošu darbu logopēdu tālākizglītības nodrošināšanā, metodiskās apvienības vadīšanā Rīgas Zemgales priekšpilsētā.

2009. gadā Valsts Speciālās izglītības centrs, Judītei Lūsei, kā ilggadējai speciālās izglītības darbiniecei, piešķīra atzinības rakstu par ieguldījumu Latvijas speciālo skolu vēstures pētīšanā. (8)

Profesionālās darbības apkopojums publikācijās, tulkojumi:

J. Lūsei ir četras grāmatas, kuras pamudināja rakstīt logopēdu interese, tajā laikā, kad lasīja lekcijas logopēdiem. Trūka logopēdijas materiāli latviešu valodā. J. Lūsei gribējās, lai logopēdiem būtu lielāka skaidrība un labāk izprastu visu logopēdiju un dažādus veidus kā bērniem palīdzēt:

„1991. gads lokalizēts J. Lūses tulkojums. - I. Sadovņikova „Jaunāko klašu skolēnu rakstu valodas traucējumi. Palīgmateriāls skolu logopēdiem.”

1994. gads J. Lūse „Bērni ar valodas sistēmas nepietiekamu attīstību. Metodiskie ieteikumi skolotājiem un logopēdiem.”

2004. gads S. Tūbele, J. Lūse „Ja skolēns raksta nepareizi... Bērni ar valodas sistēmas nepietiekamību attīstību.)”

2007. gads S. Tūbele, J. Lūse, saīsināts tulkojums latviešu valodā. - H. Zamskis „Speciālās pedagogijas vēsture”. (Bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem izpētes, audzināšanas un mācīšanas vēsture no senajiem laikiem līdz 20. gadsimta vidum.)” (8)

No žurnāla „Logopēds” (krievu valodā, iznāk no 2004. gada) iztulkoti 30 raksti, no žurnāla „Defektoloģija” (krievu valodā) iztulkots 81 raksts, „Vospitaniya abučenije detej s narušenijami razvitija” (krievu valodā), iztulkoti 31 raksts. (8)

J. Lūses grāmatu analīze:

Grāmatā „**Ja skolēns raksta nepareizi...**” stāstīts par bērniem ar valodas sistēmas nepietiekamu attīstību. Šajā grāmatā ir apkopoti materiāli no Judītes Lūses metodiskajiem ieteikumiem skolotājiem un logopēdiem 1994. gadā. Kā jau autores priekšvārdā saka, ir pagājuši gadu desmiti, uzkrāta jauna pieredze un šajā grāmatā tas ir atspoguļots. Darbā sastopamas vairākas tabulas, kuras pārskatāmi parāda skolotāja logopēda korekcijas un attīstošā darba modeli. Lielākā grāmatas daļa atvēlēta logopēdiskajām nodarbībām, nodarbību konspektiem. Jaunais skolotājs un logopēds iegūst gatavu materiālu, kur smelties nepieciešamās zināšanas, praktizēšanas sākumā, kad rodas tik daudz jautājumu. (26)

Secinājumi:

1. Grāmatā ir daudz nodarbību konspektu, kas var noderēt gan jaunam skolotājam logopēdam, gan pieredzējušam skolotājam logopēdam, salīdzināšanai un idejām.

2. Pārskatāmā veidā labi izveidotas shēmas un tabulas, kas dod vienuviet atrast nepieciešamo informāciju un redzēt visu kopumā.

Grāmata „**Bērni ar valodas sistēmas nepietiekamu attīstību**” ir metodiskie ieteikumi skolotājiem un logopēdiem.

1. Rakstības attīstība un tās īpatnības bērniem ar VSNA (valodas sistēmas nepietiekama attīstība)

Gan mutvārdu valoda, gan rakstība ir divas valodas formas, ko lieto tikai cilvēku sabiedrībā. Bērniem, sākot iet skolā, līdzšinējais runas noformējums (mutvārdu) mainās pret grafisko. Dzirdes un kustību analizatoriem, kas jau izveidojušies, pievienojas redzes

analizators, kas analizē un sintezē uztveramā teksta redzes signālus. Rakstīšanas laikā pievienojas ļoti sākas roku kustības, ar kuru raksta.

Skaņu dzirdes tēli jāpārveido par burtu redzes tēliem. Burtu un vārdu redzes shēmas jākodē par rokas secīgām kustībām, kas nepieciešamas burtu rakstīšanai.

Šī sarežģītā informācijas apstrāde ir iespējama, ja galvas smadzeņu integratīvās sistēmas ir pietiekami attīstītas, ja tās veido starpanalizatoru sakarus.

Galvenie rakstības un lasīšanas traucējumu mehānismi ir šādi:

- traucēta fonemātiskā uztvere;
- smadzeņu garozas traucējumi pakauša daļā;
- kinestētisko sajūtu traucējumi;

Rakstīšana ir sarežģīts process un tai ir divi līmeņi:

1. Sensomotorais (rakstīšanas tehnika).
2. Saistīts ar semantiku, gramatiku, patstāvīgo runu utt.

Rakstot nepieciešams:

- veikt runātā vārda skaņu analīzi;
- skaņu – fonēmu attiecināt uz vajadzīgo burtu;
- apgūt rakstīšanas kustības.

Bērnam, kurš tikko mācās rakstīt, svarīga vārda fonētiskā analīze, katra burta (atsevišķa) rakstība, uzrakstāmo burtu secība vārdā. Ja rakstīšanas iemaņas pietiekami automatizējušās, bērns rakstot nedomā par atsevišķiem burtiem, bet raksta zilbēm, skaņu kopām, vārdiem.

Rakstīšanas traucējumi:

- raksta lēni;
- raksta nepareizi;
- raksta neskaidri;
- rakstot jauc burtus.

Latviešu valodā ir 3 pareizrakstības principi:

1. Fonētiskais - raksta tā, kā izrunā. Svarīgas skaņas analīzes iemaņas.
2. Tradicionālais - ja kāda vārda rakstība ir noteikta vēsturiski, ko nekādi nevar pārbaudīt. Jāatceras redzes tēls un atšķirīgais, salīdzinot ar dzirdes un kustību ierasto priekšstatu.
3. Semantiskais - ja kādu vārdu morfoloģisko daļu vienmēr raksta vienādi, kaut arī izrunā citādi, nekā jāraksta (priedēkļi, saknes, galotnes, lielais burts īpašvārdos u.c.)

2. Mutvārdu runas un rakstības īpatnības skolēniem ar valodas sistēmas nepietiekamu attīstību (VNSA). Valodas sistēmas nepietiekamas attīstības jēdziens

VSNA ir valodas traucējumu jēdziens pedagoģiskās klasifikācijas ietvaros, kas summē valodas sistēmas traucējumus, izdalot vairākus kopīgus momentus. Šajā grupā ietilpst: alālīja (motorā un sensorā), dizartrijs (anatomiski – N, bet traucēta inervācija), rinolālīja (anatomiskas artikulācijas aparāta novirzes), afāzija (bērniem reti sastopama, taču gadās nepareizas diagnozes, ja dzirdes traucējumi kombinejas ar pazeminātu intelektu). Atsevišķi jāmin stostīšanās. Visos minētajos terminos atainojas valodas traucējumu daba.

VSNA ir 3 līmeņi:

1. nav valodas;
2. ir valodas iedīgļi;
3. neattīstīta valodas fonētiskā un leksiski gramatiskā struktūra uz vairāk vai mazāk attīstītas valodas bāzes.

Mainoties komunikācijas noteikumiem, parādās dažādi traucējumi:

- bieži lieto vienus un tos pašus vārdus;
- kļūdaini lieto lietvārdus un darbības vārdus;
- savdabīgi apgūst un lieto abstraktus vārdus;
- iemācītie jaunie vārdi neaktualizējās;
- ja runā par pazīstamu tēmu, agramatismi nav vērojami, ja sveša tēma, tūlīt parādās specifiskas kļūdas;
- tiek traucēts vārdu saistījums teikumā;
- nepareiza teikuma uzbūve, kas sevišķi spilgti izpaužas tad, kad jālieto kādi termini.

Rakstu darbu vispārējais līmenis ir ļoti zems-ļoti daudz visdažādāko kļūdu.

Vispirms jāmin tās, kuru pamatā ir nepietiekami attīstīta fonemātiskā uztvere:

- jauc līdzskaņus;
- neuzliek garumzīmes;
- ir liekās garumzīmes;
- pārskata, izlaiž burtus un zilbes.

Vēl ir sastopamas šādas kļūdas:

- vārdu un teikumu izkropļojumi;
- dažādas pareizrakstības kļūdas;
- grafiskas kļūdas.

Ir pētījumi, ka visvairāk kļūdu ir garo, īso patskaņu un balsīgo, nebalsīgo līdzskaņu jaukšanā un aizstāšanā ir nepareiza rakstu darbu uzbūve - bez rindkopām, nedala teikumos, izlaidumi saturā.

Tomēr arī vienkāršie teikumi ir kļūdaini:

- nepabeigta un nepilna forma;
- izlaisti vārdi un ir nepareiza vārdu kārtība;
- kļūdas vārdu saistījumā;
- bieži atkārtojas vieni un tie paši vārdi.

Bērni ar VSNA lasīšanas iemaņu līmenis neatbilst vadlīniju prasībām. Viņi paši nelasa, un pa lielākajai daļai ir tā, ka vecāki arī viņiem nelasa priekšā.

Šie bērni vāji orientējas gramatikā. Jebkurš gramatiskas termina saturs viņiem ir pieejams. Gramatikas likumus viņi neprot lietot. Te vajadzīga logopēda palīdzība. Matemātikā bērniem ar VSNA vislielākās grūtības sagādā teksta uzdevumi, jo viņi neizprot uzdevuma vārdisko aprakstu.

Bērni ar VSNA neprot organizēt darbu. Grūti uzsākt, grūti piespiest sevi, lai pārvarētu radušās grūtības. Parasti šādi bērni apgūst tikai vienkāršākos mācību tematus.

Varam secināt, ka valodas attīstības aizkavēšanās un ar to saistītās primārās un sekundārās parādības izraisa tos sarežģījumus, kādi rodas šīs grupas bērniem procesā.

3. Grupu komplektēšana bērniem ar VSNA, fonētiski fonemātiskiem un fonemātiskiem traucējumiem, galveno darba virzienu plānošana

Disgrāfiķus pēc Jastrebovas var iedalīt šādās grupās:

- bērni ar fonētiski fonemātiskiem vai tikai fonemātiskiem traucējumiem;
- bērni ar VSNA.

Īpaša grupa ir bērni, kuriem blakus valodas un rakstu traucējumiem, ir izziņas darbības traucējumi, turklāt intelekts ir nepietiekams. Šie bērni ir uz robežas starp garīgo atpalicību un bērniem ar valodas traucējumiem. Strādājot ar bērniem ar garīgās attīstības aizturēm, ir pavisam cita metodika nekā darbam ar VSNA un bērniem ar fonētiski fonemātiskiem traucējumiem.

Darbs ar bērniem ar fonētiski fonemātiskiem traucējumiem veicams šādos virzienos:

- izrunas korekcijas un fonemātiskās uztveres attīstība;
- fonemātiskās analīzes un sintēzes iemaņu attīstīšana;
- fonemātiskās uztveres attīstīšana.

Ir gadījumi, kad fonētisko traucējumu nav, tad strādā tikai pie fonemātiskās uztveres attīstības.

Darbs ar bērniem ar VSNA veicams šādos virzienos:

- izrunas korekcija un fonemātiskās uztveres attīstība;
- fonemātiskās analīzes un sintēzes iemaņu attīstīšana;
- leksiski gramatiskās uzbūves traucējumu novēršana;
- saistītās valodas veidošana;
- korekcijas audzināšanas darbs.

Viss korekcijas darbs ietver:

- nepietiekami attīstīto jomu bērna runas attīstības koriģēšanu;
- valodas kā sazināšanās līdzekļu apgūšanas mācīšanu.

Lai to veiktu:

1. Veido apzinātu valodas uztveri:

- attīsta novērošanas spējas;
- attīsta fonemātisko analīzi un sintēzi;
- veic vārdu skaņu un morfoloģisko analīzi;
- veic teikumu analīzi.

2. Veido saistītas valodas iemaņas:

- pārrunā veicamo vingrinājumu;
- pārrunā, kas jāsecina;
- pārrunās adekvāti jālieto gramatiskā terminoloģija.

Logopēdiskajā darbā ir šādi kopīgi uzdevumi neatkarīgi no skolēnu vecuma:

- mācīt skolēnus saklausīt valodas skaņas;
- attīstīt fonemātisko uztveri;
- precizēt to skaņu artikulāciju, kuras bērns izrunā nepareizi vai jauc;
- nostiprināt to skaņu analīzes un sintēzes līmeni, ar kuru bērni atnāca uz

logopēdisko punktu, un pēc tam pakāpeniski iemācīt sarežģītākus skaņu analīzes paņēmienus.

4. Korekcijas darba saturs, korekcijas darba paņēmieni

Veidojot konkrētas nodarbības, jāievēro vispārdidaktiskie un specifiskie (logopēdiskie) principi.

Vispārdidaktiskie:

- atbilstība vecumam;
- sistemātiskums;

- secīgums;
- apzinīgums;
- skolēnu aktivitāte.

Specifiskie:

- vispirms viss tas, ko mācām, jāiestrādā pasīvajā runā;
- runas maksimālas aktivitātes attīstīšana nodarbībās.

Logopēdijas nodarbības laikā dažkārt nākas risināt vairākus korekcijas uzdevumus:

- novērst runas attīstības traucējumus;
- papildināt zināšanas gramatikā;
- normalizēt mācību procesu. (20)

Secinājumi:

1. Šī grāmata ir metodiskie ieteikumi skolotājiem un logopēdiem, tā ir labs palīgmateriāls, kurā ir gan teorijas, gan prakses materiāli.
2. Katra teorijas daļa papildināta ar piemēriem, sīki izstrādāts pārbaudes materiāls.

Grāmata „**Speciālās pedagoģijas vēsture**” ir tulkota H. Zamska grāmata, kura pirmoreiz iznāca 1974. gadā ar nosaukumu „Oligofrenopedagoģijas vēsture”.

Hananijs Zamskis ir krievu defektologu spožās plejādes pārstāvis, kuru darbi ir krievu speciālās pedagoģijas pamatā. Mūsu valsts padomju perioda oligofrenopedagoģijas veidošanos H. Zamskis pētījis ne tikai pēc grāmatām - viņš bija šī procesa visaktīvākais līdzdalībnieks. Būdam ievērojams speciālists bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem mācīšanās teorijas jomā, H. Zamskis daudzus gadus veltīja šīs zinātniskās un praktiskās nozares vēsturei.

Ievērojamākie darbi publicēti pirms Oktobra revolūcijas, vislielāko interesi izraisīja G. Trošina raksts „Bērnu nenormālība pēdējos simts gados (1912) un V. Kaščenko raksts „Vēsturisks pārskats par defektīvo bērnu audzināšanu un mācīšanu Krievijā un stāvoklis mūsdienās „ (1912).

Padomju laikā oligofrenopedagoģijas vēstures jautājumus savos rakstos aplūkoja profesors D. Azbukins.

Šajā darbā runa ir par bērniem ar tādiem intelekta traucējumiem, ko attiecina uz garīgās attīstības traucējumiem.

Visievērojamāko ieguldījumu ārzemju oligofrenopedagoģijas vēstures pētīšanā devis padomju oligofrenopedagogs Filarets Noviks. Viņš ir pirmās monogrāfijas – mācību

grāmatas par bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanas un mācīšanas vēsturi - autors.

Grāmatai ir četras daļas.

Pirmajā daļā vispārējs pārskats un zinātnisko uzskatu – klīnisko un pedagoģiski psiholoģisko – galveno attīstības posmu raksturojums par „anomālās” attīstības veidu, ko apzīmē ar terminu „garīgās attīstības traucējumi”. Šajā nodaļā atspoguļotas bērnu un garīgās attīstības traucējumiem mācīšanas un audzināšanas teorijas un prakses vispārējās tendences un likumsakarības, ko nosaka ekonomiskie, politiskie un kultūras faktori.

Dati liecina par to, ka Senajā Grieķijā bērnus nogalināja, kam piedzimstot bija smagas kroplības. Ir zināmi gadījumi, kad valstīs ar zemu ražošanas spēku attīstības līmeni arī vēlākajos laikos plānprātīgie un kroplie bērni tika atstāti likteņa varā, bez pieskatīšanas.

Tāda attieksme pret anomālajiem bērniem vairākās vietās Indijā bija līdz pat 19. gadsimtam. Tur šādus bērnus pameta džungļos likteņa varā.

Otrajā daļā parādītas bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem teorijas un prakses attīstības īpatnības lielākajās Eiropas valstīs un ASV līdz 20. gadsimta 70. gadiem.

Franču revolūcija spēja likvidēt spaidus un spīdzināšanu, kas līdz tam valdīja psihiatriskajās slimnīcās. Ievērojamais franču psihiatrs Filips Pinels franču dziednīcās Bisetā (1792) pirmoreiz noņēma ķēdes psihiski slimajiem.

Trešajā daļā aprakstīta sabiedriskā palīdzība bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem Krievijā līdz Oktobra revolūcijai. Te parādīta progresīvo krievu ārstu un pedagogu cīņa par speciālo iestāžu organizēšanu tiem, kam ir garīgās attīstības traucējumi, aplūkots ieguldījums, ko devuši Krievijas speciālisti bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanas praksē un teorijā.

Pirmie oficiālie dokumenti Krievijā, kas skar plānprātīgos, ir no 10. gadsimta, kad Krievijas kņazs Vladimirs Svjatoslavičs, 996. gadā apstiprinātajos statūtos, par pareizticīgo baznīcu noteica, ka tai ir pienākums rūpēties par kroplajiem, nabadzīgajiem un vientiesīgajiem.

Pirmie pasākumi saistībā ar nabadzību un klaiņošanu Krievijā bija cara Fjodora Aleksejeviča laikā.

Ceturtnā daļa veltīta bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem audzināšanas un mācīšanas teorijas un prakses attīstības aprakstam Krievijā pēc Oktobra revolūcijas.

Skolu sanitārajā padomē, ko izveidoja 1917. gada novembrī, no 1917. gada 20. decembra sāka darboties izpildiestāde - Izglītības tautas komisariāta „Skolu sanitārā nodaļa”, kur izveidoja „Defektīvo bērnu apakšnodaļu”. Šī apakšnodaļa vadīja visu darbu

cīņai ar bērnu defektivitāti. Pirmā „Skolu sanitārās nodaļas” organizētāja un vadītāja bija ārste Vera Bonča - Brujeviča. (25)

Secinājumi:

1. H. Zamska grāmata ir par bērnu un garīgās attīstības traucējumu vēsturi, tajā ir atspoguļoti daudzi vēstures fakti un atziņas. Atspoguļojot speciālās pedagoģijas attīstību dažādās valstīs, grāmatā ir iespēja ielūkoties ne tikai vēsturiskajos faktos, bet arī iepazīt dažādas pieejas, uzskatus un pat darba metodes

2. Grāmatā ir plašs pieminēto personu loks, kuru J. Lūse un S. Tūbele ir saglabājušas, bet personu rādītājs ir papildināts ar pilniem vārdiem, dzimšanas datiem, īsu raksturojumu. Dažiem svešvārdiem ir doti paskaidrojumi latviešu valodā.

3. H. Zamska grāmatā ir doti dažādu autoru ieteikumi, uzdevumi un speciālo skolu darbības pamatprincipi.

4. Šī grāmata varētu būt interesanta ne tikai studentiem, kas studē speciālo pedagoģiju, un speciālistiem, kas strādā šajā jomā, bet visiem, kam interesē vēsture un attieksme pret atšķirīgo – speciālo pedagoģiju.

Grāmata „**Jaunāko klašu skolēnu rakstu valodas traucējumi**” ir I. Sadovņikovas grāmata, kuru tulkojusi un adaptējusi Judīte Lūse.

Materiāls ir ļoti vērtīgs ar daudzajiem piemēriem.

1. Rakstu valodas specifisko kļūdu raksturojums

1.1. Burtu un zilbju kļūdas:

- burtu un zilbju izlaidums - tas nozīmē, ka bērns neizdala visus vārda skaņu komponentus;
- divu vai vairāku burtu izlaidums norāda uz smagāku fonemātiskās analīzes traucējumiem, vārda struktūras kropļojumiem;
- burtu aizstāšana - liecina par to, ka skolēns ir izdalījis no vārda atbilstošu skaņu, bet tās apzīmēšanai izvēlējusies nepareizu burtu;
- burtu jaukšana - kad vienu un to pašu skaņas rakstos apzīmē gan pareizi, gan nepareizi;
- burtu un zilbju pārstatījumi - ja grūtības noteikt skaņu secību vārdā;
- dažādi iespraudumi.

1.2. Vārdu kļūdas

Kļūdas rodas, ja neprot analizēt un sintezēt runu, kuru dzird, neprot uztver un izdalīt vārdus:

- vārda daļas raksta atsevišķi;
- kopā raksta parasti palīgvārdus.

1.3. Teikuma kļūdas:

- skolēni neievēro teikuma robežas;
- nesaskaņo teikuma locekļus dzimtē, skaitlī, locījumā;
- lieto nepareizu pārvaldījumu;
- grūtības izvēlēties pareizo prievārdu.

2. Rakstu darbu veidi

2.1. Noraksts:

- no rokraksta;
- no iespiesta raksta;
- papildināta ar logopēdiska un gramatiska rakstura uzdevumiem.

2.2. Dzirdes diktāts

Pēc diktāta uzrakstīšanas logopēds apstaigā skolēnus un pasaka kļūdu skaitu. Dažas minūtes bērni apskata uz tāfeles uzrakstīto diktātu, pēc tam labo kļūdas ar krāsainu zīmuli.

2.3. Grafiskais diktāts

Tas ļauj izvairīties no kļūdām, par kurām vēl nav mācīts.

Grafisko diktātu lieto:

- nosakot skaņu skaitu vārdā;
- nosakot garos un īsos patskaņus;
- pārbaudot prasmi noteikt zilbju skaitu vārdā;
- nostiprinot tēmu "Prievārdi".

3. Uzdevumi rakstīšanas iemaņu pārbaudei

- Norakstīt vārdus un teikumus no rokraksta.
- Norakstīt vārdus un teikumus no iesprausta teksta.
- Pēc diktētā pierakstīt mazos burtus.
- Rakstīt pēc diktāta lielos burtus.
- Zilbju diktāts.
- Dažādas struktūras vārdu diktāts.
- Pierakstīt teikumu pēc tā vienreizējas noklausīšanās.
- Dzirdes diktāts.
- Uzrakstīt priekšmeta attēla nosaukumus vai uzrakstīt teikumu par kādu sižeta attēlu.
- Sadomāt stāstiņu par attēlu sēriju (2. - 3. klase). Uzrakstīt to.

4. Galvenie korekcijas darba principi

- Jāievēro skolēna telpisko un laika diferencēšanas iemaņu attīstības līmeni.
- Traucēto vai neizveidojušos funkciju kompensāciju panāk pilnveidojot visu to analizatoru darbību, kuri piedalās rakstīšanas procesā.
- Dažādus mutiskos vingrinājumus var nostiprināt dzirdes - izrunas, redzes - dzirdes, dzirdes - motorās saiknes.

5. Telpas un laika priekšstatu precizēšana

Nosakot secību telpā un laikā, veidosies skaņu un zilbju morfoloģiskās analīzes pamats.

Telpiskās orientācijas pamatā ir sava ķermeņa shēmas zināšana, tā kustības telpā, orientēšanās telpā. Trenējas priekšmetu un to attēlu, vai grafisku zīmju secības noteikšanā.

Nākamā pakāpe – izdalīt vienu posmu no līdzīgu priekšmetu vai zilbju rindas.

Laika priekšstati:

- Noskaidrot, kā bērni saprot jēdzienus – gadalaiki, gads, mēnesis, nedēļa, diennakts, rīts, vakars, šodien, rīt, vakar.
- Noskaidrot, kā saprot vecumu pretstatot jēdzienus – vectētiņš – tēvs - dēls – brālis, vecmāmiņa – māte – meita - māsa.
- Izanalizēt sakāmvārdu „Novembris - septembra mazdēls, oktobrim – dēls, ziemai – tēvs.”
- Noskaidrot, vai bērni pareizi izprot vārdus vecāks - jaunāks, retāk – biežāk, vispirms - pēc tam, bija - būs, agrāk vēlāk, pagājis – nākamais.
- Rakstot pēc diktāta 2 - 5 ciparu, burtu sēriju.
- Pierakstīt tikai vienu sērijas posmu.
- Noteikt notikumu secību attēlu sērijā.

6. Korekcijas darba fonētikas līmenī

6.1. Fonenātisko priekšstatu veidošana:

- patskaņi;
- patskaņa pazīšana pēc dzirdes;
- patskaņa izdalīšana pēc dzirdes;
- līdzskaņi;
- līdzskaņa pazīšana pēc dzirdes;
- līdzskaņa izdalīšana pēc dzirdes.

6.2. Fonemātiskās analīzes iemaņu veidošana:

- atmini mīklu;
- vārdu analīze;
- skaņu pozīcijas analīze.

6.3. Patskaņu diferencēšana

6.4. Akustiski un pēc izrunas līdzīgu līdzskaņu diferencēšana:

- balsīgo un nebalsīgo pāri;
- rakstīt redzes mācību diktātu.

7. Korekcijas darbs leksikas līmenī

Darbs jāsāk ar vārda krājuma noteikšanu. Leksiskā darba galvenie uzdevumi:

- vārdu krājuma kvantitatīvā papildināšana;
- vārdu krājuma kvalitatīvā bagātināšana;
- vārdu krājuma attīrīšana no izkropļotiem, žargona vārdiem.

7.1. Skolēnu vārdu krājuma apjoma noteikšana:

- vārdi, kuri apzīmē priekšmetus;
- vārdi, kuri apzīmē pazīmes;
- vārdi, kuri apzīmē darbību.

7.2. Skolēnu vārdu krājuma paplašināšana:

- sinonīmi;
- antonīmi;
- homonīmi.

7.3. Zilbju analīze un sintēze vārdā

Zilbju veidi:

- atvērtās un slēgtās zilbes;
- zilbes pēc diktāta pierakstīt;
- izveidot zilbju shēmas;
- zilbju diktāts;
- sagrupēt divzilbju vārdus;
- grupēt vārdus atbilstoši shēmām;
- nostiprināt zilbju analīzes iemaņas analogiskos uzdevumos.

Vārda sastāvs:

- vārda sakne;
- salikteņi,;
- piedēklis;
- piedēklis.

8. Darbs sintēzes līmenī

Darba galvenie uzdevumi:

8.1. Vārdu savienojumu kļūdu pārvarēšana un profilakse skolēnu runā, vārdu savienojumu apgūšanā, apzināta teikumu veidošana.

8.2. Bagātināt skolēnu runu, iepazīstinot viņus ar sintaktisko konstrukciju, sinonīmiem, antonīmiem, homonīmiem un to daudznozīmīgumu.

1. Vārdu savienojumi teikumā

Saskaņojums:

- skaitlī;
- dzimtē.

2. Pārvaldījums

Locījumu formu nostiprināšana;

- prievārdi;
- prievārdi un priedēkļi. (21)

Secinājumi:

1. Grāmatā ir ievērots sistemātiskums un secīgums darbā ar skolēnu, kuram ir rakstīšanas traucējumi.
2. Šajā darbā ir nosaukti rakstīšanas veidi, ar kuriem var strādāt skolotājs logopēds.
3. Grāmatā ļoti daudz doti piemēri ierosmei.
4. Šī grāmata ir kā ļoti labs palīgmateriāls studentiem, skolotājiem logopēdiem, visiem, kas mācās vai strādā par logopēdu.

2.3. Vaira Strautiņa

Dzīves stāsts:

Vaira Strautiņa dzimusi 1928. gada 10. novembrī, Jelgavā.

Izglītība – latviešu valodas un literatūras skolotāja.

Pēc logopēdu kvalifikācijas celšanas kursu beigšanas 1963. gadā, Liepājas Pedagoģiskajā institūtā, Vaira Strautiņa sāka lasīt lekcijas logopēdijā.

No 1954. gada līdz 1975. gadam – Latviešu valodas un literatūras katedras vecākā pasniedzēja, docente no 1975. gada līdz 1998. gadam – Liepājas Pedagoģiskajā institūtā.
(9)

No 1962. gada līdz 1968. gadam – Pamatskolas skolotāju sagatavošanas fakultātes dekāne - Liepājas Pedagoģiskajā institūtā.

No 1968. gada līdz 1988. gadam - Latviešu valodas un literatūras un matemātikas fakultātes dekāne - Liepājas Pedagoģiskajā institūtā.

1975. gadā pētnieciskā darba virzieni: mūsdienu latviešu valodas fonētika, ortoēpija un ortogrāfija. (9)

1976. gadā par disertāciju „Internacionālismu adaptācija un to latviešu valodas fonētiskie varianti 19. gs. otrajā pusē” piešķirts filoloģijas zinātņu kandidātes grāds.

No 1977. gada līdz 1985. gadam - Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Pareizrakstības komisijas locekle.

No 1998. gada līdz 2000. gadam – Latviešu valodas katedras docente - Liepājas Pedagoģiskajā institūtā. (9)

Profesionālās darbības apkopojums publikācijās:

V. Strautiņai ir vairāk nekā 25 publikācijas.

Nozīmīgākās no tām:

„Internacionālismu adaptācija un to latviešu valodas fonētiskie varianti 19. gs. otrajā pusē”.

1982. gadā „Tautosillabiskā savienojuma – er – izruna internacionālismos”.

1999. gadā „Zilbe un vārdu pārnesumpārdale”.

2000. gadā „Leksiskie aizguvumi – fonētisko inovāciju avots”.

Mācību līdzekļi:

1984. gadā „Mūsdienu latviešu valodas fonētika”.

1992. gadā „Latviešu literārās valodas pareizrūna”.

1994. gadā „Latviešu valodas grafēmija un ortogrāfija”.

Līdzautore mācību grāmatām:

1987. gadā „Mācību un kontroles darbi latviešu valodā 5. klasei”.

1989. gadā „Latviešu valoda 5. klasei”.

1991. gadā „Latviešu valodas mācība 7. klasei”.

2001. gadā „Mācību un kontroles darbi latviešu valodā 6. klasei”.

Līdzautore grāmatai:

2004. gadā „Latviešu literārās valodas fonētika, ortoēpija un ortogrāfija”.

1995. gadā recenzējusi „Latviešu valodas pareizrakstības un pareizrūnas vārdnīcu”.

(9)

Vaira Strautiņa, līdzdarbojoties mācību līdzekļu un mācību grāmatu izstrādē, tajās iekļāva uzdevumus, kas veicina bērnu runas attīstību, palīdz skolotājiem diagnosticēt bērniem logopēdiskas problēmas un netiešā veidā veicina logopēdisko vingrinājumu izmantošanu mācību stundu laikā.

2.4. Veneranda Galkina

Dzīves stāsts:

Veneranda Galkina dzimusi 1921. gadā Rēzeknes rajonā, Nautrēnu novadā.

Izglītība – latviešu valodas un literatūras skolotāja.

1963. gadā V. Galkina uz pusslodzi sāka strādāt Rīgas 48. vidusskolā par logopēdi.

Paralēli logopēda darbam strādāja arī par angļu valodas skolotāju.

1967. gadā strādāja tikai par logopēdu Rīgas psihoneiroloģiskajā dispanserā.

1975. gadā – Rīgas 41. vidusskolā, strādāja par logopēdu.

1981. gadā aizgāja pensijā. (10)

Profesionālās darbības apkopojums publikācijās:

Venerandai Galkinai ir bijušas vairākas publikācijas žurnālā par displāliju.

1979. gadā tika izdota V. Galkinas brošūra „Alālija un tās novēršana”. (10)

Brošūra „**Alālija un tās novēršana**” ir viena no pirmajām brošūrām, kura izdota 1979.gadā Latvijas PSR Izglītības ministrijas Republikāniskajā skolotāju kvalifikācijas celšanas institūtā.

Alālija no grieķu valodas (grieķu *a* - nolieguma partikula, latīņu *lalina* – valoda) nozīmē nespēja runāt. Alālija ir smags valodas traucējums, kas radies galvas smadzeņu kreisās puslodes runas analizatoru nepilnīgas attīstības vai bojājumu rezultātā līdz tam laikam, kad bērnam sāk veidoties valoda.

Ārste G. Guroveca ir pētījusi alālijas izcelšanos un secinājusi, ka daudzos gadījumos alālijas cēlonis ir dzemdības traumas.

Ārste N. Traugote atzīmē, ka bez speciālas apmācības šādiem bērniem runas sakari neveidojas un arī īpaši apmācot, nepieciešams milzīgs sistemātisks darbs.

Alālijai izšķir 2 veidus: sensoro un motoro. Par sensoro alāliju runā tad, kad ir traucēta dzirdes analizatora darbība, kas veic valodas analīzi un sintēzi: bērns dzird valodu, bet to neizprot.

Ar jēdzienu motorā alālija apzīmē dažādus stāvokļus, kuriem ir vienāda ārējā izpausme, bet dažāda smadzeņu bojājuma lokalizācija.

Ārste G. Guroveca bērnus ar motoro alāliju iedala divās grupās:

1. Bērni, kuru valodā pārsvarā ir leksiski gramatiski traucējumi.
2. Bērni, kuriem pārsvarā ir fonētiski fonemātiski valodas traucējumi.

Diferenciālā diagnostika

Bērna nerunāšanai varbūt dažādi cēloņi: nedzirdība vai stipra vājdzirdība, oligofrēnija. Var nerunāt bērns ar stipri aizkavētu valodas attīstību un smagu alāliju. Bērnus ar alāliju atšķir no nedzirdīgajiem ar to, ka bērni ar alāliju reaģē uz skaņām,

klusiem trokšņiem. Viņu balss ir skanīgāka. Šie bērni labāk saprot un izpilda dažādus uzdevumus.

Autore atzīmē, ka grūtāk atšķirt bērnus ar stipri aizkavētu valodas attīstību no bērniem ar alāliju. Sākumā gan vienu, gan otri var būt bez runas, bet tālākā gaitā valodas attīstība būs atšķirīga.

Lai valoda sekmīgi attīstītos nepieciešami šādi priekšnoteikumi:

- bērnam jābūt somatiski veselam, ar normālu dzirdi un intelektu;
- viņam jāaug vidē ar pareizu valodu;
- jābūt stimulam, nepieciešamībai runāt.

Nepietiekami attīstīta valoda

Ārzemēs alāliju sauc par bērnu „afāziju”. Savukārt, padomju zinātnieki defektologi terminus „alālija” un „afāzija” diferencē.

Profesore R. Levina nepietiekamu valodas attīstību grupē 3 pakāpēs:

1. Nav runas.
2. Sāk veidoties teikums.
3. Sāk veidoties valoda kā sazināšanās līdzeklis.

N. Žukova u.c. darbā ar nerunājošu bērnu izdala 6 posmus un katram izvirza savu noteiktu mērķi:

1. Radīt runas impulsu.
2. Iemācīt bērnam pareizi veidot teikumu no 2 vārdiem.
3. Nepieciešams iemācīt gramatiski pareizi veidot vienkāršu teikumu.
4. Iemācīt bērnus gramatiski pareizi veidot vienkāršus teikumus no 3 - 5 vārdiem.
5. Mācīt bērnus veidot saliktus teikumus.
6. Iemācīt bērnu saskanīgi izteikt savas domas. (5)

Secinājumi:

1. V. Galkinas brošūrā darba autore redz pieminam, kā strādā ārzemēs, kaut arī šī informācija ir ļoti skopa. Apkopota krievu ārstu, zinātnieku pieredze.
2. Vairāk ir informācijas par bērniem, kuri nerunā.
3. Daudz salīdzinājumu, piemēru, diferencētu piemēru diagnostikai.

2.5. Astra Bāra

Dzīves stāsts:

Astra Bāra dzimusi 1934. gada 14. janvārī, Liepājā.

Izglītība – latviešu valodas un literatūras skolotāja.

Pēc logopēdu kvalifikācijas celšanas kursiem 1963. gadā A. Bāra turpināja savu iesākto darbu no 1961. gada līdz 1967. gadam Liepājas Pedagoģiskajā Institutā par laboranti logopēdijas kabinetā. (9)

No 1963. gada līdz 1967. gadam paralēli laborantes darbam lasīja logopēdijas lekcijas studentiem gan klātienē, gan neklātienē – Liepājas Pedagoģiskajā Institutā.

No 1967. gada līdz 1994. gadam A. Bāra sāka strādāt Liepājas 6. vidusskolā par logopēdi un paralēli veica logopēdijas prakses ar Liepājas Pedagoģiskā Institūta studentiem.

1994. gadā Liepājas Universitātē izveidoja logopēdijas centru, lai nodrošinātu studentu profesionālo spēju un prasmju attīstīšanu logopēdijā, paplašinātu prakses iespējas un sniegtu logopēdisko palīdzību bērniem ar dažādiem valodas traucējumiem. Šī centra vadītāja bija A. Bāra, tajā viņa nostrādāja līdz 2009. gadam.

2009. gada 15. septembrī Astra Bāra kopā ar divām kolēģēm nodibināja runas, valodas un personības attīstības centru „Gustiņš”. (9)

„Runas, valodas un personības attīstības centrā "Gustiņš" strādā logopēdes un surdoloģe. Viņas sniedz palīdzību kā bērniem, tā pieaugušajiem ar runas un dzirdes traucējumiem. Centra vadītāja logopēde Astra Bāra vērsa uzmanību uz to, ka ir cilvēki ar lūpu un aukslēju šķēlumiem, ir cilvēki pēc smagām slimībām, kas daļēji zaudējuši runas spējas, un ir speciālisti, kas viņiem var palīdzēt. Paplašinot savu darbību, centra "Gustiņš" speciālistes aicina pieteikties un atnākt uz bezmaksas konsultāciju cilvēkus, kuriem šī palīdzība ir vajadzīga. Speciālistes pieņems un konsultēs katra mēneša pirmajā un trešajā sestdienā. Centrs atrodas K. Barona ielā 8.” (23)

2.6. Nora Leščinska

Dzīves stāsts:

Nora Leščinska dzimusi 1937. gada 12. jūnijā, Liepājā.

Izglītība – latviešu valodas un literatūras skolotāja.

Pēc logopēdu kursu beigšanas 1963. gadā N. Leščinska vienlaicīgi strādāja, apkalpoja 4 skolas: Karostas 14. pamatskolu, Liepājas internātpamatskolu, Liepājas 5. vidusskolu, Liepājas 11. vidusskolu, kurās strādāja par logopēdi.

1979. gadā Liepājas 7. vidusskolā strādāja par logopēdi gan krievu, gan latviešu plūsmās. (9)

Paralēli Liepājas 7. vidusskolai Nora Leščinska strādāja Kristīgajā bērnudārzā – rehabilitācijas grupiņā – kuru apmeklēja nerunājoši bērni un bērni ar smagiem valodas traucējumiem. Šajā bērnudārzā logopēde nostrādāja līdz 2008. gadam.

N. Leščinska sevi uzskata par skolu logopēdi, un joprojām strādā Liepājas 7. vidusskolā.

No 1989. gada N. Leščinska ir Liepājas pilsētas skolu logopēdu metodiskās apvienības vadītāja. Viņa organizē kursus Liepājas pilsētas un rajonu logopēdiem.

Pēc logopēdu kvalifikācijas celšanas kursiem 1963. gadā, pirmie logopēdu kursi, kurus N. Leščinska apmeklēja bija 1995. gadā Rīgā, Rīgas Speciālajā pamatskola, kur arī saņēma 1. sertifikātu. Kursu tēma bija „Speciālās izglītības tendences valstī”. (9)

2008. gadā logopēde apmeklēja Latvijas Universitātes organizētos kursus „Logopēda loma mūsdienu mācību procesu īstenošanā izglītības iestādē”.

Pavisam kopā N. Leščinskai ir 8 sertifikāti un 46 apliecības par logopēdu kursu apmeklēšanu.

Logopēde ir saņēmusi 4 atzinības rakstus no Liepājas izglītības pārvaldes, par ieguldīto darbu Liepājas pilsētas logopēdu metodiskajā apvienībā.

2007. gadā, sagaidot 70 gadu jubileju, saņēmusi Izglītības ministrijas atzinības rakstu, par radošu pedagoģisko darbu vispārējā izglītībā. (9)

Kā pati logopēde saka: ”Vērā ņemamu publikāciju šobrīd man vēl nav, bet ir izpētes iestrādnes logopēdiskajā darbā ar bērniem un nākotnē plānoju uzrakstīt grāmatu par garo, īso patskaņu mācīšanu ar dziesmu un skaņu efektiem.” (9, skat. 3. pielikumā)

Logopēde, nemitīgi raksta rakstus laikrakstā „Kurzemes Vārds”, par logopēdu metodiskās apvienības aktivitātēm. (9)

Logopēdiem - par valodas attīstīšanu

„15.vidusskolas telpās notika logopēdu seminārs. To vadīja Logopēdu metodiskās apvienības vadītāja Nora Leščinska. Viņa rādīja, kā 2. klašu skolēni mācās, nodarbībā ņemot palīgā ne tikai valodu, bet arī mūzikas instrumentus - klavieres un bērnu flautiņu. N. Leščinska vērsa uzmanību uz to, ka pilsētas logopēdi savā praksē, strādājot ar sākumskolas bērniem, sastopas ar dažādām valodas attīstības problēmām. Tās var novērst ar daudzveidīgām metodēm un paņēmieniem. Tāpat vārdu krājuma paplašināšanā bez mūzikas un kustību spēlēm palīdz lomu spēles, par pamatu ņemot pasakas.” (19)

Bērns rotaļājoties mācās

„Kristīgajā sākumskolā - pirmsskolas izglītības iestādē uz semināru par bērnu ar īpašām vajadzībām integrāciju pulcējās pirmsskolu un skolu logopēdi. Nodarbību ar rehabilitācijas grupas bērniem vadīja Logopēdu metodiskās apvienības vadītāja Nora Leščinska. Korekcijas darbā vēlreiz uzsvēra rotaļu, spēļu un mūzikas pozitīvo ietekmi uz mazuļu psihi un valodas attīstību. Logopēdi iepazīnās arī ar tām grupām, kurās sekmīgi iekļāvušies bērni ar īpašām vajadzībām. Mācību iestādes direktore Inga Kulmane iepazīstināja semināra dalībniekus ar projekta "Kurzemes reģionālais izglītības centrs" galvenajiem darbības virzieniem. Varēja arī saņemt informāciju par dažādām mācību spēlēm.” (4)

Nobeigums

Darba autore, izstrādājot diplomdarbu „Pirmie skolotāji logopēdi speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā”, iepazīnās ar sešu 1963. gada pirmā Latvijas logopēdu kvalifikācijas celšanas kursa absolventu – Annas Baumanes, Judītes Lūses, Venerandas Galkinas, Vairas Strautiņas, Astras Bāras un Noras Leščinskas - devumu Latvijas logopēdijas un speciālās pedagoģijas attīstībā. Šīs pedagoģes visu sava darba mūžu ir veltījušas bērnu logopēdisko problēmu novēršanai dažādās Latvijas izglītības iestādēs, jauno pedagogu logopēdu audzināšanai un zinātniski pedagoģiskajai darbībai.

Pētot personības ietekmi uz laikmetu, darba autore, analizējot literatūru par personības attīstības ietekmējošiem faktoriem, secināja, ka personība veidojās nemītīgos izziņas un mērķtiecīgas izglītības pilnveidošanas procesos. Personības ietekme uz laikmetu veidojas tajos gadījumos, kad personība rada jaunas vērtības, kuras veicina citu personību veidošanos un palīdz attīstīties sabiedrībai kopumā. Lai arī laikmets ietekmē personību, tas nespēj to izmainīt un pakļaut, jo īsta personība rada sev sekotājus un skolniekus, kas savukārt palielina šīs personības doto efektu nozarē kopumā. Darba autore uzskata, ka šīs sešas skolotājas - personības, katra izmantojot sev specifiskas savas logopēdiskās darbības un prakses iemaņas, ir radījušas stabilu pamatu un plašu sekotāju loku, latviešu valodai atbilstošas logopēdijas zinātnes attīstībai.

Darba otrajā daļā, darba autore pēta pirmā Latvijas logopēdu kvalifikācijas celšanas kursa absolventu - Annas Baumanes, Judītes Lūses, Venerandas Galkinas, Vairas Strautiņas, Astra Bāras un Noras Leščinskas - dzīvesstāstus, pedagoģisko un zinātnisko darbību un analizē logopēdu devumu speciālās pedagoģijas attīstībā Latvijā.

Pedagoģe A. Baumane savos zinātniskajos darbos un didaktiskajos materiālos ir specializējusies uz skaņu izrunas traucējumu novēršanu latviešu valodā. Pedagoģe ir sarakstījusi ne tikai mācību grāmatas jaunajiem logopēdiem, bet arī izstrādājusi skaņu izrunas albūmus, kurus var lietot, pēc logopēdu norādījumiem, gan latviešu valodas skolotāji mācību procesā, gan bērnu vecāki palīdzot bērniem novērst logopēdiskās problēmas.

Pedagoģe J. Lūse specializējusies logopēdijas materiālu tulkošanā no krievu valodas, kurus pielāgo latviešu valodas logopēdijas problēmu risināšanai. Savos darbos pedagoģe liek uzsvāru uz logopēdisko problēmu novēršanu bērniem ar valodas sistēmas nepietiekamu attīstību, bērniem ar rakstu valodas traucējumiem un bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem, izpēti, audzināšanu un mācīšanu.

Pedagoģe V. Strautiņa Latvijas logopēdijas attīstību ir veicinājusi ar līdzdarību latviešu valodas mācību grāmatu un mācību līdzekļu izstrādē, kuri atvieglo darbu latviešu valodas skolotājiem un palīdz viņiem atpazīt bērnu logopēdiskās problēmas, kuras sadarbībā ar logopēdu, var ātrāk novērst. Zinātniskajos darbos pedagoģe ir pētījusi latviešu valodas fonētiku, literārās valodas pareizrunu un zilbes un vārda pārnēsumpārdali.

Pedagoģe V. Galkina savu darba dzīvi ir veltījusi logopēdiskajām problēmām – alālījai un dislālījai. Šie darbi ir par daļējiem un smagiem valodas traucējumiem, kurus rada galvas smadzeņu daļa, kuras atbild par cilvēka runas attīstību, bojājumiem.

Pedagoģe A. Bāra savu darba mūžu ir veltījusi jauno logopēdu izglītošanai, nodrošinot studentu profesionālo spēju un prasmju attīstīšanu logopēdijā, tādā veidā palīdzot bērniem ar dažādiem valodas traucējumiem. Pārtraucot aktīvo darbību jauno logopēdu izglītošanā Liepājas Universitātē, Astra Bāra kopā ar divām kolēģēm nodibināja runas, valodas un personības attīstības centru „Gustiņš”.

Pedagoģe N. Leščinska ir Liepājas pilsētas skolu logopēdu metodiskās apvienības vadītāja un turpina aktīvi piesaistīt mūžizglītībai logopēdijas skolotājus, organizējot izglītības pilnveides kursus. Savu īpašo pieeju logopēdijas problēmu risināšanai un korekcijai pedagoģe ir atradusi caur rotaļu, spēļu un mūzikas pozitīvo ietekmi uz mazuļu psihi un valodas attīstību. Darba autore cer, ka pedagoģe atradīs spēku nākotnē izdot savu grāmatu par garo un īso patskaņu mācīšanu bērniem ar dziesmu un skaņu efektiem.

Darba autore pēc diplomdarba izstrādes ir pārliecinājusies, ka šīs pedagoģes ir devušas lielu ieguldījumu Latvijas logopēdijas zinātnes attīstībā un ar savām personībām ietekmējušas mūsdienu skolotāju logopēdu veiksmīgu profesionālo darbību. Turklāt saviem sekotājiem devušas iespēju savā darbā izmantot logopēdiskās metodes, kas piemērotas latviešu valodas sarežģītajam skanējumam un padarītas saistošas skolēniem, kuriem jāveic smagais logopēdiskās atveseļošanās darbs.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. **Baumane, A.** *Skaņu izrunas traucējumu novēršana bērniem*. Rīga: Zvaigzne, 1976. 47 lpp.
2. **Baumane, A.** *Vingrinājumi un diktāti skaņu jaukšanas novēršanai*. Rīga: Zvaigzne, 1992. 154 lpp.
3. **Baumane, A., Ķeire, L.** *Valodas traucējumu veidi dislālija, alālija, dizartrijs, afāzija*. Rīga: Zvaigzne, 1994. 94 lpp.
4. *Bērns rotaļājoties mācās* [tiešsaiste]. Liepāja: Kurzemes Vārds, 2002 – [atsauce 10. 12. 2009]. Pieejams:
<http://www.kurzemes-vards.lv/?doc=17951&ftext=Leščinska>
5. **Galkina, V.** *Alālija un tās novēršana*. Rīga: Latvijas PSR Izglītības ministrija, 1979. 36 lpp.
6. **Garleja, R.** Sevī iedegdams, iedez gaismu citos. **No:** *Laikmets un personība. Rakstu krājums 11*. Rīga: RaKa izdevniecība, 2009. 365 lpp.
7. Intervija ar Annu Baumanī
8. Intervija ar Judīti Lūsi
9. Intervija ar Vairu Strautiņu, Astru Bāru un Noru Leščinsku
10. Intervija ar Venerandu Galkinu
11. **Karpova, Ā.** *Personība un individuālais stils*. Rīga: Latvijas Universitāte, 1994. 291 lpp.
12. **Karpova, Ā.** *Personība. Teorijas un to radītāji*. Rīga: Zvaigzne ABC apgāds, 1998. 222 lpp.
13. **Kļaveniece, A.** Triju Zvaigžņu ordeņa Goda zīmes īpašniece vasaras pavada Iecavā. *Iecavas Ziņas*. 2001, Nr. 31 (332)
14. **Kravalis, J.** *Latvijas speciālās skolas (1840 – 1996)*. Rīga: Mācību grāmata apgāds, 1997. 143 lpp.
15. **Kūle, M., Kūlis, R.**, *Filosofija*. Rīga: Burtnieks apgāds, 1996. 652 lpp.
16. *Latvijas Logopēdu Asociācija* [tiešsaiste]. Rīga: Latvijas logopēdu asociācija – [atsauce 08. 12.2009]. Pieejams: <http://www.logopedi.lv/?p=about>
17. *Latvijas padomju enciklopēdija*. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1985. 779 lpp.
18. *Latvijas PSR mazā enciklopēdija*. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1969. 773 lpp.
19. *Logopēdiem – par valodas attīstīšanu* [tiešsaiste]. Liepāja: Kurzemes Vārds, 2005 – [atsauce 10. 12. 2009]. Pieejams:

<http://www.kurzemes-vards.lv/?doc=34601&ftext=Leščinska>

20. **Lūse, J.** *Bērni ar valodas sistēmas nepietiekamu attīstību. Metodiskie ieteikumi skolotājiem un logopēdiem.* Rīga: Izglītības attīstības institūts, 1994. 52 lpp.
21. **Lūse, J.** lokalizēts tulkojums. **Sadovņikova, I.** *Jaunāko klašu skolēnu rakstu valodas traucējumi. Palīgmateriāls skolu logopēdiem.* Rīga: Izglītības attīstības institūts, 1991. 59 lpp.
22. *Ogres lepnums.* Ogre: Ogres novada domes izdevums, 2009. 60 lpp.
23. *Palīdz attīstīt valodu* [tiešsaiste]. Liepāja: Kurzemes Vārds, 2009 – [atsauce 10. 12. 2009]. Pieejams:
<http://www.kurzemes-vards.lv/?doc=52276&ftext=Astra+Bāra>
24. *Skolotāja logopēda paraugnoteikumi vispārējā izglītības iestādē.* IZM noteikumi Nr. 146, 09. 03. 2004, Rīga: Izglītības un zinātnes ministrija [atsauce 08. 12. 2009]. Pieejams:
http://www.vsic.gov.lv/norm_akti/PDF/04/3Skolotāja_logopēda_darba_paraugnoteikumi.pdf
25. **Tūbele S., Lūse J.** Saīsināts tulkojums latviešu valodā. H.Zamskis. *Speciālās pedagoģijas vēsture. (Bērni ar garīgās attīstības traucējumiem izpētes, audzināšanas un mācīšanas vēsture no senajiem laikiem līdz 20. gadsimta vidum.).* Rīga: RaKa izdevniecība, 2007. 326 lpp.
26. **Tūbele, S., Lūse, J.** *Ja skolēns raksta nepareizi... (Bērni ar valodas sistēmas nepietiekamu attīstību).* Rīga: RaKa izdevniecība, 2004. 132 lpp.
27. **Tūbele, S., Šteinberga, A.** *Ievads speciālajā pedagoģijā.* Rīga: RaKa izdevniecība, 2004. 111 lpp.

(1. pielikums)

PIRMIE SKOLOTĀJI LOGOPĒDI SPECIĀLĀS PEDAGOĢIJAS ATTĪSTĪBAI LATVIJĀ

(Pirmajā rindā, pirmais no labās: S. Zagorskis, **V. Strautiņa**, L. Grietiņa, Ņ. Ģērmane, Detlavs, **E. Lauva**, Jaunbērziņa, Pietiņš.

Otrajā rindā, pirmā no labās: **A. Baumane**, A. Zomerovska, A. Āboliņa, **J. Lūse**, Rūtiņa, **V. Galkina**, V. Dubure, ..., ..., **N. Leščinska**, **A. Bāra**)

INTERVIJA AR ANNU BAUMANI

Mērķis: Izpētīt logopēdes Annas Baumanes devumu speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā

Kad: 2009. gada 16. oktobrī

Kur: Intervija notiek Baumanes A. dzīvoklī, Ogrē

Kas piedalās: Intervijā piedalās pedagoģijas maģistre Baumane A.

Intervētājs: pētnieciskā darba autore Ligita Tarnapoviča.

Intervijas pieraksta veids: diktofons

1. *Kādi ir Jūsu dzīves dati?*

Baumane A.: Esmu dzimusi 1940. gada 20. janvārī Bauskas rajona, Iecavas pagastā, zemnieku ģimenē.

2. *Kāda ir Jūsu izglītība?*

Baumane A.: 1996. gadā ieguvu augstāko speciālo izglītību, esmu pedagoģijas maģistre.

3. *No kura gada un kur esat strādājusi?*

Baumane A.: No 1963. gada 1. oktobra strādāju Ogres 1. vidusskolā, līdztekus savam tiešajam darbam Ogres 1. vidusskolā, no 1974. gada līdz 1980. gadam, biju republikas logopēdijas apvienības vadītāja. Toreizējā Ogres vienīgajā vidusskolā sāku strādāt no 1963. gada 1. oktobra, kad skolas direktors H. Abramovičs man atsūtīja uzaicinājumu strādāt šajā skolā.

Latvijā tajos laikos bija maz rajonos logopēdisko punktu, gan arī maz pašu speciālistu. Mēs bijām pirmie Latvijā sagatavotie logopēdi. Savu studiju biedru vidū biju visjaunākā. Pirmo reizi Ogrē ieradās 1963. gada septembra mēnesī, lai nokārtotu darbā iestāšanās dokumentus.

Skolā sastapu direktoru H. Abramoviču, kurš īsi, konkrēti pastāstīja par manām darba iespējām skolā. Viņš tikai noteica: „Nu gan pavisam jauna!” Iespējams, ka direktors gaidīja nopietnāku, respektējamāku speciālistu.

Kabinetu viņš ierādīja vecajā, zaļajā internātā Bērzu alejā, sacīdams: „Tur grabažu šķūnī ir vecs galds ar trim kājām un arī kāds krēsls.”

Tā sākās mans darbs Ogres vidusskolā. Skaitījos rajona logopēde, tāpēc katru septembra mēnesi apbraukāju visas rajona skolas, lai apsekotu skolēnu valodu.

Dzīvoju tajā pašā mājā, mazā istabiņā. Visi sveši. Arī kabinets bieži bija nekurināts, bet jaunībā jau visu var paciest.

No Rīgas brauca manu darbu pārbaudīt vecākie kolēģi logopēdi A. Jaunbērziņa, A. Zagorskis, M. Dinģele, kuriem esmu pateicību parādā visu mūžu.

Tajā laikā bija divplūsmu skola. Nejutu naidu starp latviešu un krievu bērniem. Tāpat arī skolotāji dzīvoja draudzīgi.

Skolā bija trīs mācību pārziņi: J. Pluščinska, Z. Kronberga, J. Kiknadze.

Savus darba jautājumus kārtoju ar J. Pluščinsku – godīgu, precīzu, fanātisku darba darītāju.

Skolas direktors uzticējās manam darbam. Ļāva strādāt patstāvīgi. Sāku rakstīt pirmo grāmatu logopēdijā (1975. gads). Tajā laikā jau biju republikas logopēdu apvienības vadītāja – sabiedriskā kārtā.”

Daudzus gadus biju rajona medicīniski pedagoģiskās komisijas priekšsēdētāja vietas izpildītāja.

Esmu bijusi lektore Latvijas Universitātes Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātē, Daugavpils Pedagoģiskajā universitātē, bet šobrīd vēl joprojām lasu lekcijas Rēzeknes augstskolā.

4. Esat savu profesionālo un zinātnisko darbību papildinājusi kādosursos?

Baumane A.: Savu profesionālo un zinātnisko kvalifikāciju esmu padziļinājusi daloties pieredzē ar rajona, republikas logopēdiem, apmeklējot dažādus kursus Rīgā, Liepājā, Maskavā, Viļņā, Pēterburgā. Esmu vadījusi dažādus praktikumus un seminārus logopēdiem, skolotājiem, studentiem.

5. Varbūt Jūs esat saņēmusi apbalvojumus, pateicības rakstus un goda rakstus?

Baumane A.: 1995. gadā piedalījos grāmatu un metodiskās literatūras autoru konkursā, kurā ieguva profesora Luda Bērziņa prēmiju, bet šī paša gada nogalē ieguva otru laureāta nosaukumu Pedagogu Izglītības atbalsta centra organizētajā mācību grāmatu konkursā. 1996. gadā ieguva atkārtotu Luda Bērziņa prēmiju.

Par ieguldījumu pilsētas izaugsmē 1998. gada februārī Ogres pilsētas dome man pasniedza pateicības rakstu.

No Izglītības Ministrijas 1999. gadā saņēmu atzinības rakstu.

2003. gadā Ogres 1. vidusskolas skolēni iesniedza manu vārdu pieteikumam – „Latvijas jostā”.

Esmu saņēmusi arī Triju Zvaigžņu ordeņa Zelta goda zīmi.

6. Jums ir kādas publikācijas, raksti avīzēs, žurnālos?

Baumane A.: Savu darba pieredzi esmu apkopojusi grāmatās par valodas traucējumu novēršanu:

1976. gadā „Skaņu izrunas traucējumu novēršana bērniem”, tā bija mana pirmā grāmata.

1983. gadā 21 tabula skaņu izrunai un diferencēšanai.

1986. gadā „Vingrinājumu un diktātu krājums skaņu jaukšanas novēršanai”.

1992. gadā tika izdots iepriekšminētās grāmatas papildināts izdevums, jo visi 1986. gadā izdotie „Vingrinājumu un diktātu krājums skaņu jaukšanas novēršanai” eksemplāri ātri tika izpirkti.

1988. gadā „Izrunā pareizi!” (skaņas s, z, c, dz, š, ž, č, dž).

1993. gadā „Izrunā pareizi!” (skaņas r, l).

1994. gadā „Izrunā un raksti pareizi!” (patskaņi).

1994. gadā „Valodas traucējumu veidi” lekciju apkopojums studentiem, pedagogiem, logopēdiem).

1995. gadā „Izrunā un raksti pareizi!” (skaņas ķ, č, ģ, dž).

1997. gadā „Izrunā un raksti pareizi!” (skaņas s – z, c – dz, š – ž, č – dž).

1999. gadā 18 tabulas skaņu diferencēšanai.

2000. gadā „Izrunā un raksti pareizi!” (balsīgie, nebalsīgie līdzskaņi).

Visus savus izdotos albūmus, didaktiskos materiālus un publicētos materiālus iespiedu izdevniecībā „Zvaigzne”.

Esmu rakstījusi vairākus rakstus rajona avīzē, žurnālā „Rūpju bērns”

7. *Kas Jūs pamudināja rakstīt?*

Baumane A.: Rakstīšanai pievērsos tāpēc, jo tad, kad uzsāku darba gaitas, Latvijā katastrofāli trūka literatūras par valodas pataloģiju.

INTERVIJA AR VAIRU STRAUTIŅU, ASTRU BĀRU UN NORU LEŠČINSKU

Mērķis: Izpētīt logopēdu Vairas Strautiņas, Astras Bāras, un Noras Leščinskas devumu speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā

Kad: 2009. gada 26. oktobrī

Kur: Intervija notiek runas, valodas un personības attīstības centrā „Gustiņš” Liepājā

Kas piedalās: Intervijā piedalās pedagoges Strautiņa V., Bāra A., Leščinska N.

Intervētājs: pētnieciskā darba autore Ligita Tarnapoviča.

Intervijas pieraksta veids: diktofons

1. *Kādi ir Jūsu dzīves dati?*

Strautiņa V.: Es esmu dzimusi 1928. gada 10. novembrī, Jelgavā.

Bāra A.: Esmu dzimusi 1934. gada 14. janvārī, Liepājā.

Leščinska N.: Dzimusi esmu 1937. gada 12. jūnijā, Liepājā.

2. *Kāda ir Jūsu izglītība?*

Strautiņa V.: Pēc izglītības esmu latviešu valodas un literatūras skolotāja.

Bāra A.: Tāpat kā Strautiņa Vaira, arī es esmu latviešu valodas un literatūras skolotāja.

Leščinska N.: Latviešu valodas un literatūras skolotāja.

3. *No kura gada un kur esat strādājusi?*

Strautiņa V.: 1963. gadā pēc logopēdu kvalifikācijas celšanas kursu beigšanas sāku lasīt lekcijas logopēdijā Liepājas Pedagoģiskajā institūtā.

No 1954. gada līdz 1975. gadam – Latviešu valodas un literatūras katedras vecākā pasniedzēja, docente no 1975. gada līdz 1998. gadam – Liepājas Pedagoģiskajā institūtā.

No 1962. gada līdz 1968. gadam – Pamatskolas skolotāju sagatavošanas fakultātes dekāne - Liepājas Pedagoģiskajā institūtā.

No 1968. gada līdz 1988. gadam - Latviešu valodas un literatūras un matemātikas fakultātes dekāne - Liepājas Pedagoģiskajā institūtā.

No 1977. gada līdz 1985. gadam biju Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Pareizrakstības komisijas locekle.

No 1998. gada līdz 2000. gadam – Latviešu valodas katedras docente - Liepājas Pedagoģiskajā institūtā.

Bāra A.: 1963. gadā turpināju savu iesākto darbu līdz 1967. gadam Liepājas Pedagoģiskajā Institutā par laboranti logopēdijas kabinetā, institūtā strādāju jau pirms logopēdijas kvalifikācijas celšanas kursiem.

No 1963. gada līdz 1967. gadam paralēli laborantes darbam lasīju logopēdijas lekcijas studentiem gan klātienē, gan neklātienē – Liepājas Pedagoģiskajā Institutā.

No 1967. gada līdz 1994. gadam sāku strādāt Liepājas 6. vidusskolā par logopēdi un paralēli veicu logopēdijas prakses ar Liepājas Pedagoģiskā Institūta studentiem.

No 1994. gada Liepājas Universitātē izveidoja logopēdijas centru, lai nodrošinātu studentu profesionālo spēju un prasmju attīstīšanu logopēdijā, paplašinātu prakses iespējas un sniegtu logopēdisko palīdzību bērniem ar dažādiem valodas traucējumiem. Šajā centra vadītāja biju es, un nostrādāju tur līdz 2009. gada 1. jūnijam, tad arī aizgāju pensijā.

Leščinska N.: Pēc logopēdu kursu beigšanas 1963. gadā vienlaicīgi strādāju, apkalpoju 4 skolas: Karostas 14. pamatskolu, Liepājas internātpamatskolu, Liepājas 5. vidusskolu, Liepājas 11. vidusskolu, kurās strādāju par logopēdi.

1979. gadā Liepājas 7. vidusskolā strādāju par logopēdi gan krievu, gan latviešu plūsmās.

Paralēli Liepājas 7. vidusskolai strādāju Kristīgajā bērnodārzā – rehabilitācijas grupiņā – kuru apmeklēja nerunājoši bērni un bērni ar smagiem valodas traucējumiem, šajā bērnodārzā nostrādāju līdz 2008. gadam.

No 1989. gada esmu Liepājas pilsētas skolu logopēdu metodiskās apvienības vadītāja. Organizēju kursus Liepājas pilsētas un rajonu logopēdiem.

4. *Esat savu profesionālo un zinātnisko darbību papildinājusi kādosursos?*

Bāra A.: Ir bijuši daudz un dažādi kursi, bet konkrēti nosaukt nemācēšu.

Leščinska N.: 1. sertifikātu saņēmu 1995. gadā Rīgā, Rīgas Speciālajā pamatskolā, logopēduursos. Kursu tēma bija „Speciālās izglītības tendences valstī”. Tie bija pirmie logopēdu kursi, kurus apmeklēju pēc 1963. gada logopēdu kvalifikācijas celšanas kursiem.

2008. gadā apmeklēju Latvijas Universitātes organizētos kursus, kursu temats - „Logopēda loma mūsdienu mācību procesu īstenošanā izglītības iestādē”.

Pavisam kopā man ir 8 sertifikāti un 46 apliecības par logopēdu kursu apmeklēšanu.

5. *Varbūt Jūs esat saņēmusi apbalvojumus, pateicības rakstus un goda rakstus?*

Strautiņa V.: Patiešām neatceros.

Leščinska N.: Esmu saņēmusi 4 atzinības rakstus no Liepājas izglītības pārvaldes, par ieguldīto darbu Liepājas pilsētas logopēdu metodiskajā apvienībā.

2007. gadā sagaidot 70 gadu jubileju saņēmu Izglītības ministrijas atzinības rakstu, par radošu pedagoģisko darbu vispārējā izglītībā.

6. *Jums ir kādas publikācijas, raksti avīzēs, žurnālos?*

Strautiņa V.: Man ir vairāk nekā 25 publikācijas.

Nozīmīgākās no tām varētu būt:

„Internacionālismu adaptācija un to latviešu valodas fonētiskie varianti 19. gs. otrajā pusē”.

1982. gadā „Tautosillabiskā savienojuma – er – izruna internacionālismos”.

1999. gadā „Zilbe un vārdu pārnesumpārdale”.

2000. gadā „Leksiskie aizguvumi – fonētisko inovāciju avots”.

Ir arī mācību līdzekļi:

1984. gadā „Mūsdienu latviešu valodas fonētika”.

1992. gadā „Latviešu literārās valodas pareizrūna”.

1994. gadā „Latviešu valodas grafēmija un ortogrāfija”.

Esmu līdzautore dažām mācību grāmatām:

1987. gadā „Mācību un kontroles darbi latviešu valodā 5. klasei”.

1989. gadā „Latviešu valoda 5. klasei”.

1991. gadā „Latviešu valodas mācība 7. klasei”.

2001. gadā „Mācību un kontroles darbi latviešu valodā 6. klasei”.

Līdzautore grāmatai:

2004. gadā „Latviešu literārās valodas fonētika, ortoēpija un ortogrāfija”.

1995.gadā recenzēju „Latviešu valodas pareizrakstības un pareizrūnas vārdnīcu”.

Bāra A.: Vērā ņemamu publikācijas, rakstu avīzēs, žurnālos man nav, bet varu pastāstīt, ka 2009. gada 15. septembrī kopā ar divām kolēģēm nodibinājām runas, valodas un personības attīstības centru „Gustiņš”. Mēs sniedzam palīdzību kā bērniem, tā pieaugušajiem ar runas un dzirdes traucējumiem. Ir cilvēki ar lūpu un aukslēju šķēlumiem, ir cilvēki pēc smagām slimībām, kas daļēji zaudējuši runas spējas, un ir speciālisti, kas viņiem var palīdzēt.

Leščinska N.: Vērā ņemamu publikāciju šobrīd man vēl nav, bet ir izpētes iestrādes logopēdiskajā darbā ar bērniem un nākotnē plānoju uzrakstīt grāmatu par garo, īso patskaņu mācīšanu ar dziesmu un skaņu efektiem.

Nemitīgi rakstu rakstus „Kurzemes vārdā”, par logopēdu metodiskās apvienības aktivitātēm.

7. Spilgtākā personība, skolotāja, kuru, Jūs, atceraties no šie logopēdu kursiem?

Strautiņa V.: Šie kursi aizsākās pēc toreizējās Liepājas Pedagoģiskā institūta Pedagoģijas katedras vadītājas Larisas Volkovas iniciatīvas 1961. gadā Rīgā nodibināja logopēdijas divgadīgas studijas, kuras finansēja Liepājas Pedagoģiskais institūts un kuras darbojās Medicīnas institūtā. Rīgā topošās logopēdes sastapās ar vēl vienu lielu personību. Tā bija logopēde Elfrīda Lauva. Viņa tagad ir nepelnīti piemirsta, bet pirmajos Logopēdu kvalifikācijas celšanasursos viņas zināšanas bija ļoti nozīmīgas jauniešiem skolotājiem logopēdiem. Padomju laikos iegūt atzinību un veikt zinātniskās publikācijas viņai traucēja tas, ka ģimene bija represēta.

VENERANDA GALKINA

Mērķis: Izpētīt logopēdes Venerandas Galkinas devumu speciālās pedagoģijas attīstībai Latvijā

Kad: 2009. gada 28. oktobrī

Kur: Intervija notiek Galkinas V. dzīvoklī, Rīgā

Kas piedalās: Intervijā piedalās pedagoģe Galkina V.

Intervētājs: pētnieciskā darba autore Ligita Tarnapoviča.

Intervijas pieraksta veids: diktofons

1. *Kādi ir Jūsu dzīves dati?*

Galkina V.: Esmu dzimusi 1921. gadā Rēzeknes rajonā, Nautrēnu novadā.

2. *Kāda ir Jūsu izglītība?*

Galkina V.: Pēc izglītības esmu latviešu valodas un literatūras skolotāja.

3. *No kura gada un kur esat strādājusi?*

Galkina V.: No galvas neatceros, jāskatās darba grāmatiņā. 1963. gadā uz pusslodzi sāku strādāt Rīgas 48. vidusskolā par logopēdi. Paralēli logopēda darbam strādāju arī par angļu valodas skolotāju. 1967. gadā strādāju jau tikai par logopēdu Rīgas psihoneiroloģiskajā dispanserā. 1975. gadā Rīgas 41. vidusskolā, strādāju par logopēdu. 1981. gadā aizgāju pensijā.

4. *Esat savu profesionālo un zinātnisko darbību papildinājusi kādosursos?*

Galkina V.: Nemācēšu atbildēt, tas bija pārāk ilgu laiku atpakaļ. Neatceros.

5. *Varbūt Jūs esat saņēmusi apbalvojumus, pateicības rakstus un goda rakstus?*

Galkina V.: Patiešām neatceros.

6. *Jums ir kādas publikācijas, raksti avīzēs, žurnālos?*

Galkina V.: Ir bijušas vairākas publikācijas žurnālā par dislāliju, bet kādos žurnālos to nemācēšu pateikt. 1979. gadā tika izdota brošūra „Alālija un tās novēršana” .

JUDĪTE LŪSE

Mērķis: Izpētīt logopēdes Judītes Lūses devumu speciālās pedagogijas attīstībai Latvijā

Kad: 2009. gada 12. oktobrī

Kur: Intervija notiek Lūses J. dzīvoklī, Rīgā

Kas piedalās: Intervijā piedalās maģistre Speciālajā pedagogijā Lūse J.

Intervētājs: pētnieciskā darba autore Ligita Tarnapoviča.

Intervijas pieraksta veids: diktofons

1. *Kādi ir Jūsu dzīves dati?*

Lūse J.: Dzimusi esmu 1930. gada 3. jūnijā Valmierā, Strenču pagastā.

2. *Kāda ir Jūsu izglītība?*

Lūse J.: Pēc izglītības esmu latviešu valodas un literatūras skolotāja. 1996. gadā ieguvu maģistra grādu Speciālajā pedagogijā.

3. *No kura gada un kur esat strādājusi?*

Lūse J.: No 1963. gada līdz 1968. gadam daļēji strādāju logopēdijas jomā, bet no 1968. gada līdz 1980. gadam strādāju Rīgas 17. pamatskolā (Šampēterī). No 1980. gada līdz 1995. gadam Rīgas 73. vidusskolā, tagadējā Āgenskalna Valsts ģimnāzija.

No 1995. gada līdz 2007. gadam strādāju Rīgas Friča Brīvzemnieka pamatskolā.

4. *Esat savu profesionālo un zinātnisko darbību papildinājusi kādosursos?*

Lūse J.: 1968. gadā apmeklēju logopēdu kursus Maskavā, kurus lasīja Fomičova par „Skaņu izrunas traucējumu korekciju”, kursu laikā mums bija jāizstrādā logopēdu albūms, kurā sistematizējām visu kursus stāstīto par traucējumu cēloņiem, kā strādāt ar bērniem, kā izpaužas traucējumi.

1979. gadā biju mācībās uz Maskavu, kur piedalījies logopēdu kursus. Šie kursi bija tik nopietni, ka pēc tiem varēju lasīt lekcijas visiem Latvijas logopēdiem, jo tolaik nodibinājās Latvijas logopēdu apvienība, kurā biju vadītāja. Metodiskais darbs strādājot kabinetā bija tulkojumi, tulkotie raksti logopēdijā, kuri ir salikti pa mapēm. Latvijas logopēdu apvienību vadīju līdz Latvijas neatkarības atgūšanai, līdz 1991. gadam. Pēc tam vadīju Zemgales rajona logopēdus.

5. *Varbūt Jūs esat saņēmusi apbalvojumus, pateicības rakstus un goda rakstus?*

Lūse J.: 2007. gadā saņēmu Rīgas domes, Izglītības, jaunatnes un sporta departamenta atzinības rakstu, tajā pašā gadā saņēmu apbalvojumu – „Zelta pildspalva”.

2009. gadā Valsts speciālās izglītības centrs piešķīra atzinības rakstu par ieguldījumu Latvijas speciālo skolu vēstures pētīšanā.

6. *Jums ir kādas publikācijas, raksti avīzēs, žurnālos?*

Lūse J.: 1991. gadā lokalizēts J. Lūses tulkojums. I. Sadovņikova „Jaunāko klašu skolēnu rakstu valodas traucējumi. Palīgmateriāls skolu logopēdiem.”

1994. gads J. Lūse „Bērni ar valodas sistēmas nepietiekamu attīstību. Metodiskie ieteikumi skolotājiem un logopēdiem.”

2004. gads S. Tūbele, J. Lūse „Ja skolēns raksta nepareizi... Bērni ar valodas sistēmas nepietiekamību attīstību.)”

2007. gads S. Tūbele, J. Lūse, saīsināts tulkojums latviešu valodā. H. Zamskis „Speciālās pedagogijas vēsture”. (Bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem izpētes, audzināšanas un mācīšanas vēsture no senajiem laikiem līdz 20. gadsimta vidum.)

No žurnāla „Logopēds” (krievu valodā, iznāk no 2004. gada), esmu iztulkojusi 30 rakstus, no žurnāla „Defektoloģija” (krievu valodā) iztulkoju 81 rakstu, bet no žurnāla „Vospitaniya abučenije detej s narušenijami razvitija” (krievu valodā), iztulkoti 31 raksts.

7. *Kas Jūs pamudināja rakstīt?*

Lūse J.: Mani pamudināja rakstīt logopēdu interese, tajā laikā, kad lasīju lekcijas logopēdiem, interese bija pēc logopēdijas materiāliem latviešu valodā. Gribējās lai logopēdiem būtu lielāka skaidrība un labāk izprastu visu logopēdiju un dažādus veidus kā bērniem palīdzēt.